

COMBATEREA **CORUPȚIEI** ÎN MOLDOVA: Ce poate face business-ul?

Veaceslav IONIȚĂ

Viorel PÎRVAN

COMBATEREA CORUPȚIEI ÎN MOLDOVA: CE POATE FACE BUSINESS-UL?

Veaceslav Ioniță

Viorel Pîrvan

This report was developed with support from the Center for International Private Enterprise (CIPE). The views expressed in this document may not necessarily reflect the views of CIPE. CIPE strengthens democracy around the globe through private enterprise and market-oriented reform. CIPE is one of the four core institutes of the National Endowment for Democracy and an affiliate of the U.S. Chamber of Commerce. Since 1983, CIPE has worked with business leaders, policymakers, and journalists to build the civic institutions vital to a democratic society.

www.viitorul.org

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Administrația IDIS „Viitorul” și Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru alte detalii, vă rugăm să contactați responsabilul pe presă, Victor URSU la următoarea adresă: ursu.victoor@gmail.com sau la numărul de telefon **069017396**.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2005, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

CUPRINS

Scopul studiului	4
I. Metodologia cercetării	4
II. Corupția: unul dintre principalele obstacole în calea afacerilor din Republica Moldova	5
2.1. Cauzele, riscurile și costurile corupției asupra dezvoltării sectorului privat	5
2.2. Topul instituțiilor corupte	8
III. Corupție: colaborare „win win” între sectorul privat și sectorul public	10
3.1. Căile legale versus căile „comode” de desfășurare a afacerilor	10
3.2. Inițiatorii actelor de corupție	11
3.4. (Ne) apărarea drepturilor sectorului privat în fața tentativelor și actelor de corupție	12
IV. Integritatea în afaceri și transparența	14
4.1. Percepția de către business a măsurilor necesare de a fi realizate și beneficiile unui mediu de afaceri curat și sănătos	14
4.2. Programe și instrumente anticorupție în sectorul privat	15
4.3. Participarea businessului la inițiativele anticorupție colective sau la nivel sectorial	18
4.4. Transparența companiilor și raportarea privind activitățile cu risc sporit de corupție	18
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	20
Sondaj: EVALUAREA PERCEPȚIILOR ȘI EXPERIENȚELOR AGENȚILOR ECONOMICI PRIVIND CORUPȚIA ÎN STRUCTURILE STATALE DIN REPUBLICA MOLDOVA	23

SCOPUL STUDIULUI

Studiul de față a fost realizat de IDIS „Viitorul” în cadrul proiectului “Advocating for a Business-Led Anti-Corruption Agenda”, cu suportul CIPE, SUA.

Rolul acestei cercetări este de a radiografia situația la moment și tendințele în ce privește fenomenul corupției și impactul acestuia asupra mediului de afaceri din Republica Moldova.

Scopul raportului de față nu este doar de a elucida integritatea businessului, percepția față de corupție și interacțiunea cu acest fenomen, ci și de a sprijini sectorul privat în demersul lor de a fi cât mai integri și de a participa ca subiecți activi la identificarea și implementarea soluțiilor.

I. Metodologia cercetării

Cercetarea s-a bazat pe 3 componente majore, fiecare contribuind la formularea concluziilor din acest raport.

1. În primul rând, a fost elaborat un chestionar complex al cărui rol a fost să evalueze percepțiile și experiențele agenților economici privind corupția în Republica Moldova.

Colectarea datelor a fost realizată de Centrul de Investigații Sociologice și Marketing “CBS-AXA” în perioada 19 aprilie – 17 mai 2017. Interviuurile au fost realizate la sediul întreprinderii. Chestionarul a fost redactat în limbile română și rusă, oferindu-se respondenților posibilitatea de a alege varianta.

Cercetarea s-a desfășurat pe un eșantion reunind 511 oameni de afaceri, fiind un eșantion stratificat și probabilist.

Eșantionul cuprinde 5 zone geografice (Chișinău, Bălți, Nord, Centru și Sud), cu acoperirea mai multor domenii de activitate al întreprinderilor (Agricultură, Industrie, Construcții, Comerț, Transport, HoReCa, Servicii și alte Domenii), iar mărimea întreprinderilor din cadrul fiecărui domeniu de activitate au fost repartizate în 4 tipuri (Micro, Mici, Medii și Mari).

Volumele straturilor domeniilor de activitate și ale totalului pe zone geografice, cât și volumele straturilor mărimii întreprinderilor din cadrul fiecărui domeniu de activitate au fost calculate proporțional cu numărul întreprinderilor în conformitate cu datele comunicate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. În cadrul straturilor selectarea întreprinderilor a fost realizată aleator.

2. În al doilea rând, au fost desfășurate 3 focus grupuri la Cahul (31 mai 2017), Bălți (9 iunie 2017), Chișinău (13 iunie 2017), în care agenții economici au relatat în exemple practice cum au loc actele de corupție în interacțiunea cu funcționarii și instituțiile publice. La aceste focus grupuri au participat în totalitate 30 de companii. Companiile au cuprins sectoarele: agricultură, transport, comerț, industrie alimentară și alte sfere.
3. În al treilea rând, în perioada 5 iunie – 16 iunie au avut loc 9 interviuri în profunzime cu 9 agenți economici, fapt ce a asigurat o deschidere mai mare a acestuia în relatarea exemplilor de corupție în afaceri.

II. Corupția: unul dintre principalele obstacole în calea afacerilor din Republica Moldova

2.1. Cauzele, riscurile și costurile corupției asupra dezvoltării sectorului privat

CAUZELE CORUPȚIEI ÎN AFACERI

În cadrul focus – grupurilor și interviurilor desfășurate, agenții economici au relatat care sînt în viziunea lor cauzele principale care favorizează corupția în afaceri. Astfel, acestea pot fi grupate în următoarele:

A LEGISLAȚIA IMPERFECTĂ, AMBIGUĂ ȘI INTERPRETABILĂ;

Potrivit sectorului privat, un rol important revine previzibilității în afaceri și regulilor unice de joc pentru toți agenții economici, aplicării legii și neimplicarea statului în afacerile private.

„Nu funcționează legile, legile sînt supraîncărcate și se dublează una pe alta, se contrapun....haos în legislație, o lege se bate cap în cap cu alta”

„Sînt de 20 de ani în business și așa și nu știu care e strategia țării, ce facem noi, unde ne ducem, fiecare guvernare are anumite căi, anumite planuri... e important și pentru agenții economici să știm ce vrem noi să devenim peste 10 ani, 5 ani de zile și așa mai departe.”

Actele normative ce reglementează activitatea de întreprinzător conțin multe prevederi neclare, fie confuze, uneori se contrazic cu alte prevederi din alte acte normative. În astfel de cazuri, normele legale devin interpretabile și sînt apreciate după bunul plac al subiecților împuterniciți să le aplice în practică.

Aici trebuie de subliniat, ceea ce a fost enunțat în mai multe analize și studii, nerespectarea cerințelor de transparență la adoptarea actelor normative și inexistența sau formalismul în consultarea businessului asupra inițiativelor ce reglementează activitatea de întreprinzător. În rezultat, avem legi imperfecte, care îngreunează activitatea businessului.

Ca exemplu, potrivit noilor abordări din legea cu privire la comerțul interior nr.231/2010, comerciantul are dreptul să desfășoare activitatea de comerț concomitent cu depunerea notificării privind inițierea activității de comerț la autoritatea administrației publice locale prin mecanismul „ghișeului unic”. În realitate acest proces presupune parcurgerea de către comerciant a mai multor etape, vizitarea mai multor birouri în diferite autorități publice, cu plata unor sume ce depășește suma de 100 lei indicată în lege.

„Au simplificat, faci notificare, ai îndreptat-o la primărie...se pare la prima vedere...omul se duce la primărie de a depune cererea ceea, îl trimite la ANSA...au luat 100 de lei...îl trimite pe om la „sanepid”, ...deci vreo 6 cabinete... Doamne ferește... și la toate plătești...și ajungi undeva la aproape 1500 lei în total și durează 3 săptămîni”

Alt exemplu indicat de agenții economici se referă la optimizarea Serviciului fiscal și vamal, care a impus antreprenorii să parcurgă distanțe lungi spre Chișinău sau alte localități pentru obținerea unor „semnături”.

„Cu optimizarea vămii sînt unele lucruri neînțelese... au făcut optimizări care nu sînt gîndite pînă la urmă... sînt unele proceduri care nu sînt prevăzute în general”.

„Este altă problemă, centralizarea, absolut după fiecare semnătură și așa mai departe trebuie să mergi la Chișinău....și nu numai la Chișinău, dar în toate raioanele”.

„Vă închipuiți agentul economic de la Briceni sau Cahul care face drumul pînă la Chișinău după o semnătură”.

„Optimizările în fisc...fiind o întreprindere mare ne-au transferat la Chișinău și acum de fiecare dată, toate drumurile care le avem, e o plăcere să te duci în fiecare zi cînd ai nevoie”

B CONTACTUL DIRECT CU FUNCȚIONARUL PUBLIC, BIROCRAȚIA ȘI INCOMPETENȚA

Cu cît mai mult și mai des interacționează în mod direct sectorul privat cu funcționarii publici, cu atît mai posibil este apariția situațiilor de corupție.

„Poate nu e vorba de atîta corupție, cît de birocrație”

„Cine are ștampila ia deciziile”

Businessul este nemulțumit că trebuie să bată la ușile numeroșilor funcționari publici din diferite instituții publice pentru obținerea aprobărilor.

Cel mai grav aspect în interacțiunea cu funcționarii publici, potrivit experienței mediului de afaceri, constă în incompetența funcționarilor, slaba pregătire a acestora, necunoașterea legilor. Multe persoane sînt promovate după alte criterii decît profesionalismul, fie că este vorba de organele fiscale, vamale, alte organe de control.

Unica soluție, în viziunea antreprenorilor, este de a angaja doar specialiști și de a înceta practicile de numire a persoanelor conform apartenenței politice, de partid, relații de rudenii, de afinitate și așa mai departe.

„Incompetența este cea mai gravă, începînd de la structurile de jos și terminînd cu structurile de sus”

Plus la aceasta, întru reducerea contactelor cu funcționarii publici, ar fi necesar de implementat și dezvoltat instrumentele de e-guvernare în relațiile dintre business și instituțiile publice. Un exemplu relevant în acest sens reprezintă „semnătura digitală”, care a redus vizitele companiilor la inspectoratul fiscal.

La fel, se impune instituirea unor „ghișee unice” funcționale unde agentul economic se poate adresa și obține toate serviciile ce sînt de competența instituției, precum și serviciile altor autorități publice la care s-ar fi adresat în lipsa acestui sistem (inclusiv integrarea sistemelor informaționale ale diferitor instituții).

C INEFICIENȚA JUSTIȚIEI ȘI ORGANELOR DE DREPT

„Poliția așa și mi-o spus, dacă vă stați bine cu persoana cutare, sunați-o și noi ieșim de aici”

Justiția este și ea la rândul său afectată de corupție.

Sîntem în prezența unei justiții selective, care nu apără agenții economici de abuzurile funcționarilor publici.

La fel, cei vinovați nu sînt trași la răspundere, fapt ce a scăzut dramatic încrederea în actul justiției.

Organele de drept au devenit un instrument de presiune, care poate fi utilizat de persoane interesate chiar și pentru preluarea unor afaceri sau stoparea activității unor concurenți din business.

„O afacere de succes a pornit o persoană...și a început să aibă probleme, dar probleme serioase, au venit și mascații, percheziții...și i s-a sugerat să-l ia fondator pe un fost demnitar de stat... și l-a luat cu 30% și s-au terminat toate problemele”

D IMPLICAREA POLITICULUI ÎN AFACERI

Sectorul politic trebuie să fie îndepărtat de cel economic, în caz contrar, inechitatea, favoritismul, injustiția și în continuare vor eroda mediul de afaceri și competitivitatea.

„Acum absolut toată economia este politizată”

Antreprenorii sînt indignați de faptul că în Republica Moldova poți desfășura activitate economică cu succes și fără obstacole doar dacă ai „acoperire” politică, adică faci parte dintr-un partid de guvernămînt, fie ești în „relații” apropiate cu acesta sau membrii lui.

„Relația bună astăzi este să intri într-un partid...ai intrat acolo și unele probleme se rezolvă, dar dacă Doamne ferește tu ești în altă parte”

Riscurile corupției pentru business

„Noi nu sîntem competitivi”

Corupția împiedică desfășurarea afacerilor în Republica Moldova, reduce competitivitatea în sectorul privat și duce la dezvoltarea antreprenorilor afiliați politicului sau agenților economici care „se descurcă”. Businessul fie se „adaptează” la aceste reguli de joc, fie „abandonează”.

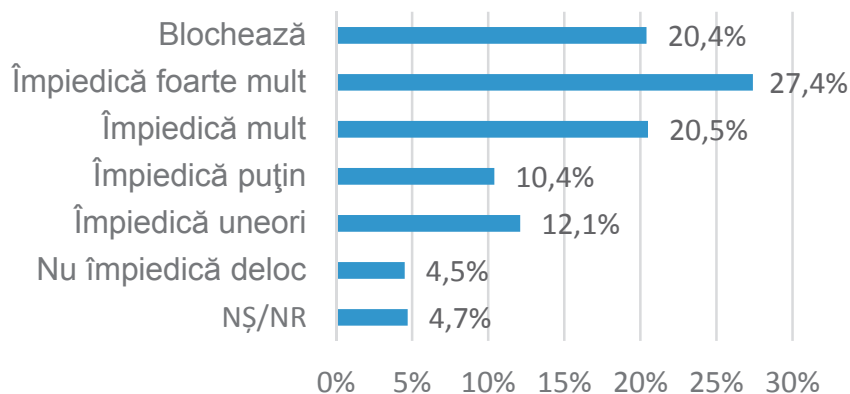
Cele mai mari ritmuri de creștere și dezvoltare le au întreprinderile ale cărui partid este la conducere, întrucît acestea cîștigă toate licitațiile publice și încheie contracte „generoase” cu sectorul public. Totodată, grație acestui „sistem” de corupere politică și protecție politică, se formează monopoliuri în sectoarele economice cele mai profitabile, chiar strategice.

„Achiziții publice: acolo tot este după apartenență la partide sau după interese”

„Foștii noștri lucrători au învățat de la noi, au plecat, acum fac tot aceeași în garaj acasă, nu plătesc nici 1 leu la stat nimic, toți banii în buzunar...poliția zice „ei tot trebuie să trăiască” și nu face nimic”

Businessul „legal” nu poate concura și ține pasul cu businessul „ilegal”. Acesta din urmă nu achită taxe și impozite în bugetul public național, nu ține evidență contabilă, nu dispune de acte permise de activitate, iar organele de drept „închid ochii” și nu intervin.

Rezultatele sondajului indică că **47,9%** din antreprenori consideră că corupția împiedică mult și foarte mult desfășurarea afacerilor în Republica Moldova, iar **20,4%** consideră că corupția blochează desfășurarea afacerilor în țară.

Diagrama 1. În ce măsură corupția împiedică desfășurarea afacerilor în Republica Moldova

Costurile corupției

Potrivit unor studii, valoarea totală a mitelor plătite de oamenii de afaceri s-a cifrat în 2015 la 381 de milioane de lei¹. Acești bani, plătiți an de an, ar fi putut ajuta la dezvoltarea sectorului privat, modernizarea lui, asigurarea calității înalte a produselor/serviciilor, etc.

Plus la aceasta, corupția continuă să influențeze asupra formării prețurilor de consum la toate categoriile de mărfuri, ori, agentul economic este nevoit să includă la „cheltuieli” toate „plățile neoficiale”.

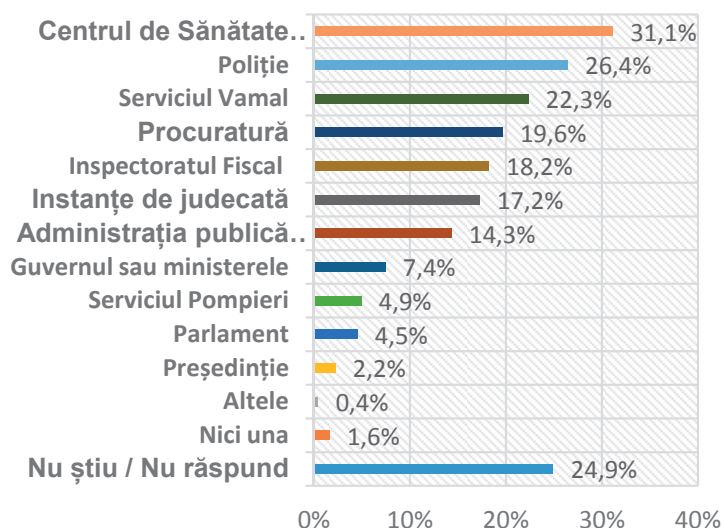
2.2. Topul instituțiilor corupte

„Până la urmă sîntem dușmanul la toate organele”

Rezultatele sondajului realizat scoate în evidență topul instituțiilor în care se plătește neoficial mai frecvent. Acest top este confirmat de agenții economici și în cadrul discuțiilor cu aceștia. Astfel, **31,1%** din respondenți consideră că cel mai mult se plătește neoficial Centrului de Sănătate Publică, urmat de poliție (**26,4%**), Serviciul Vamal (**22,3%**), Procuratură (**19,6%**), Inspectoratul Fiscal (**18,2%**).

„Exportăm în Romania....cineva din companie are un cunoscut la vamă și trecem mai repede, în caz contrar te mănîncă lupii”

¹ Cercetare sociologică „Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice”, Transparency International Moldova, 2015

„Acei care au venit azi se uită peste fereastră cu ce mașină ai venit tu”

„Dacă vine în control el trebuie să scrie ceva, chiar dacă totul e normal el trebuie să scrie ceva”

„Înainte îți făceau diferite căpcăni ca să te poată prinde și amenda, să scoată din tine banii în buget”

Diagrama 2. Instituțiile în care se plătește neoficial mai frecvent

Aceste rezultate pot fi comparate și cu încrederea businessului în instituțiile statului. Ori, potrivit sondajului, în topul instituțiilor cu cel mai mic nivel de încredere din partea mediului de afaceri se situează Primăria cu **56,5%**, Serviciul Fiscal cu **45,7%**, Serviciul Vamal cu **41,2%**, Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor cu **41%**, Inspectoratul de Stat în Construcții cu **37,9%**.

„Importăm materie primă din Cehia cu certificat european de calitate, pentru ce eu trebuie să mai plătesc unui .... că el nu recunoaște certificatul acela”

III. Corupție: colaborare „win win” între sectorul privat și sectorul public

3.1. Căile legale versus căile „comode” de desfășurare a afacerilor

„Azi îi dai 100 de lei,
mîine o să ceară 200 lei”

69,2 % din antreprenori au declarat că practicile de corupție și plata mitei sînt larg răspîndite în afacerile din Republica Moldova.

La întrebarea în ce privește calea cea mai simplă de a soluționa problemele în afaceri, 38,5% optează pentru căile neoficiale și 56,2% din antreprenori utilizează căile oficiale.

„Da, eu am dreptate, dar eu am să pierd 3 zile, dar 3 zile ale mele de muncă costă atîta...dă să-i dau atîta că oricum e mai puțin”

„În ce privește corupția: este acela care dă și acela care ia...dar nu da...da, te apăsă, dar nu da și ai să vezi...nu dai, nu îți vor face nimic pînă la urmă”

„Dacă un antreprenor se respectă și are caracter nu o să deie, mai bine intră în discuție, intră în conflict, trebuie să cunoască și legislația și își apără interesele”

Căile neoficiale de soluționare a problemelor cu sectorul public, de obicei, iau forma de: bani (41,9%), contacte/relații (26,2%), cadouri (18,6%), presiuni din partea conducerii (11,4%).

Companiile mari rezolvă problema corupției prin relații personale și apel la conducerea instituției publice, companiile mici prin intermediul banilor.

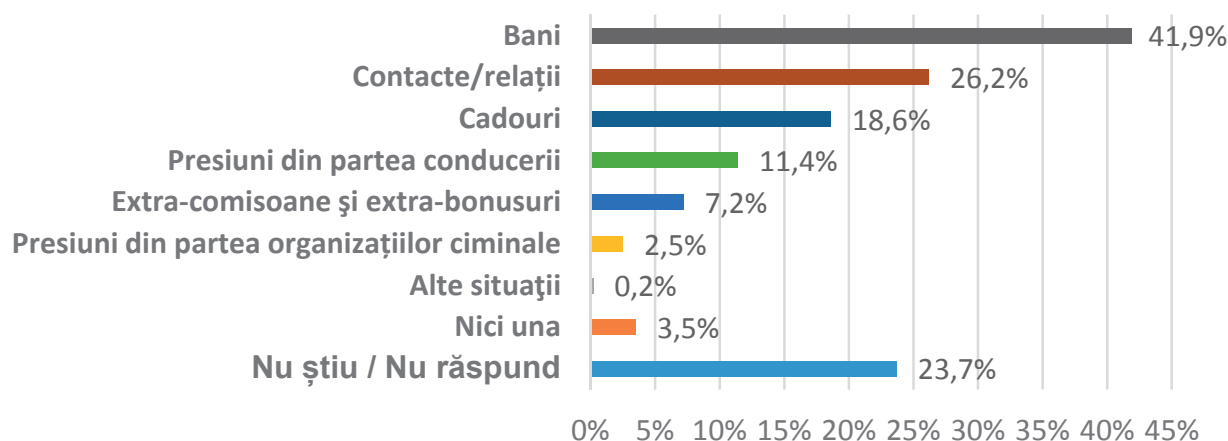
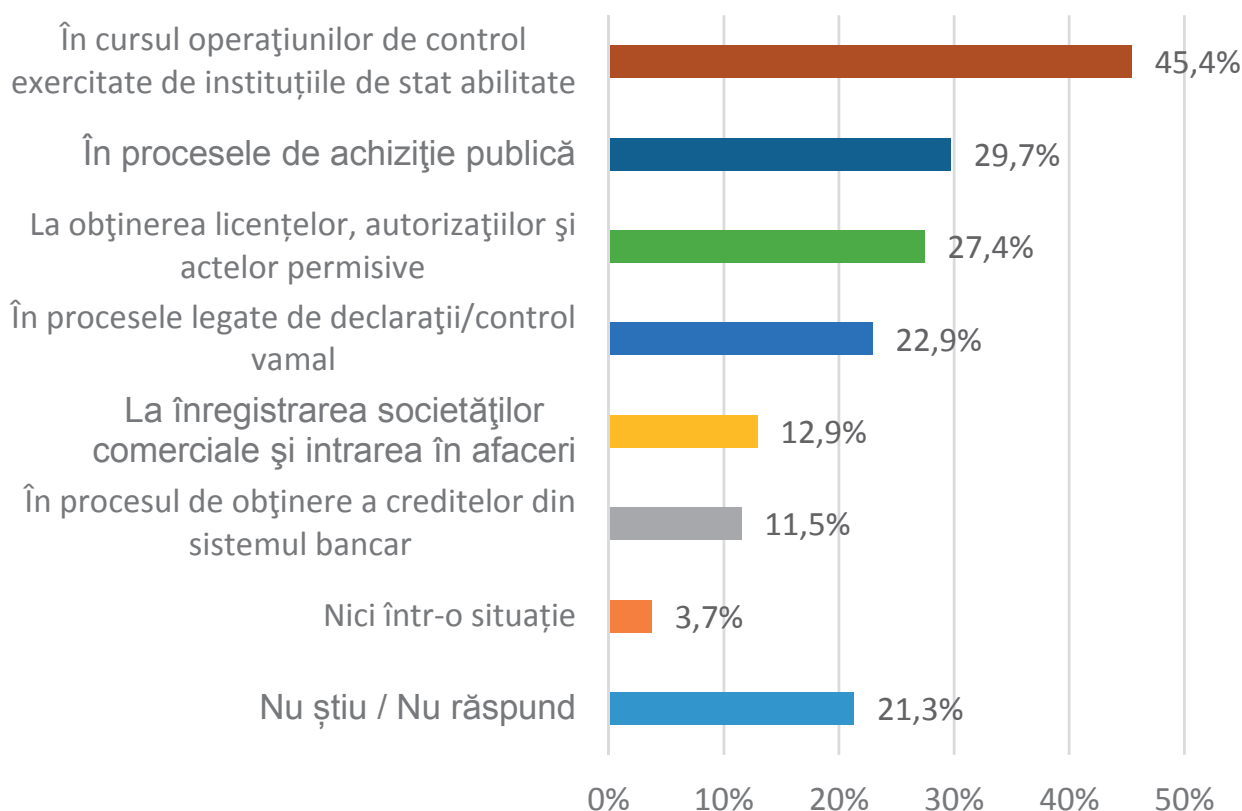

Diagrama 3. Formele de soluționare a problemelor cu sectorul public

Businessul merge la plățile neoficiale din diferite motive. Astfel, în 18,2% din cazuri, scopul plăților neoficiale este de a obține mai rapid ceva ce se cuvine potrivit legii, iar în 6,5% din cazuri pentru a evita pedeapsa în cazul încălcării legii.

„Sîntem exportatori...în vamă nu se eliberează certificatul de proveniență...avem toate documentele... în 3 zile vă dăm refuz... mașina stă în vamă în Rusia fără certificat... sînt acorduri, sînt date stabilite cu clienții ce trebuie să le respectăm și atunci care e siguranța de a le respecta cînd ai așa impedimente”

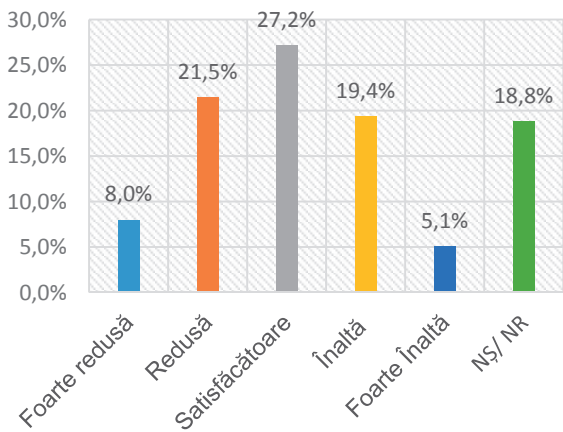
Agentul economic se confruntă, în mod direct, cu aspecte legate de corupție în mai multe situații. Etapele din business cele mai vulnerabile la corupție sînt următoarele: **45,4%** în cursul operațiunilor de control exercitate de instituțiile de stat abilitate, **29,7%** în procesele de achiziție publică, **27,4%** la obținerea licențelor, autorizațiilor și actelor permise, **22,9%** în procesele legate de declarații/control vamal.

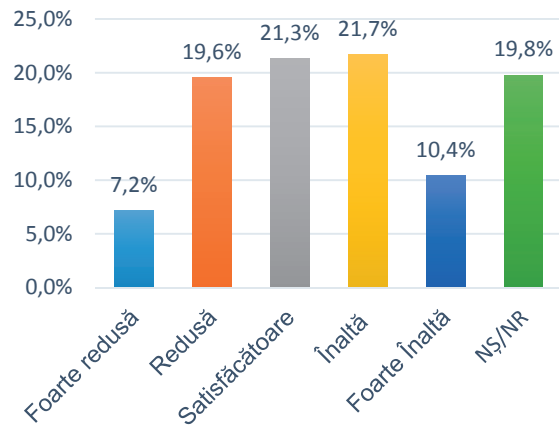
Diagrama 4. Situațiile în care agentul economic se confruntă, în mod direct, cu aspecte legate de corupție

3.2. Inițiatorii actelor de corupție

Dacă e să ne referim la integritatea agenților economici versus integritatea sectorului public, rezultatele sondajului indică că diferența dintre aceștia nu este foarte pronunțată. Or, în **29,5%** din cazuri, integritatea agenților economici din mediul de afaceri moldovenesc a fost apreciată ca redusă și foarte redusă, iar în **26,8%** din cazuri, integritatea sectorului public atunci cînd acesta interacționează cu mediul de afaceri moldovenesc a fost evaluată ca redusă și foarte redusă.

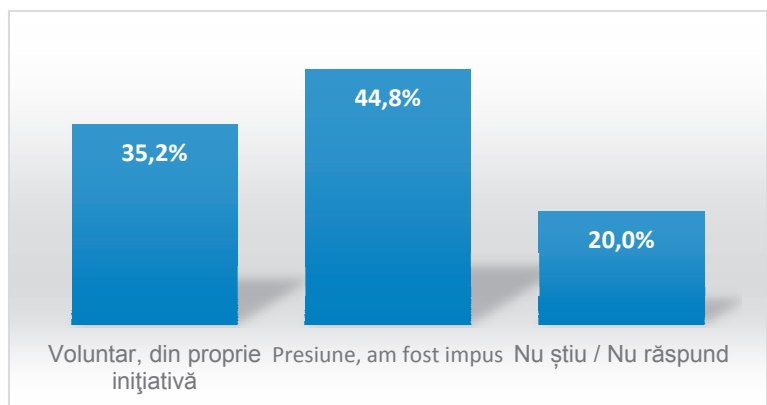
Diagrama 5. Integritate business

Diagrama 6. Integritate funcționari publici

Dacă e să analizăm pe sectoare ale economiei, observăm că mai puțin integri din business sînt antreprenorii din servicii (31,5%) și comerț (31,4%), iar în sectorul public, integritatea e scăzută la funcționarii publici din domeniul comerțului (29,6%), precum și din transport și comunicații (27,9%).

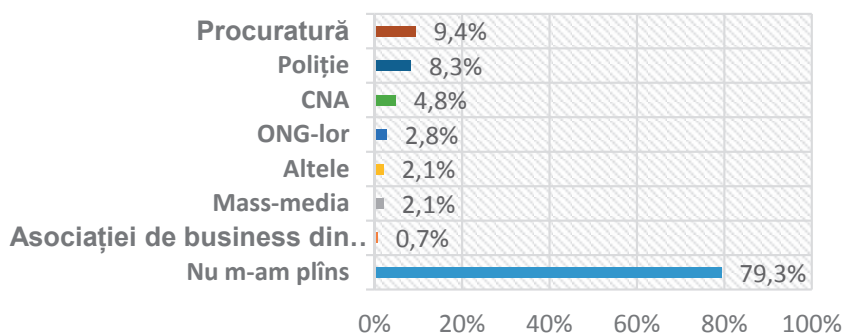
În ce privește inițiatorii plăților neoficiale, în 35,2% din cazuri, businessul a acordat aceste plăți în mod voluntar, din proprie inițiativă, iar în 44,8% din cazuri, antreprenorii au fost impuși și presați să acorde plăți neoficiale. Cei mai mulți inițiatori din partea businessului vin din sectorul agricultură (57,1%), iar cel mai mult în calitate de inițiatori în sectorul public au fost în domeniul transport și comunicații (58,3%).

Diagrama 7. Inițiatorii plăților neoficiale

3.3. (Ne) apărarea drepturilor sectorului privat în fața tentativelor și actelor de corupție

Businessul se simte neprotejat în fața actelor de corupție. Antreprenorii, chiar dacă activează conform legii și sînt „corecți” în raport cu sectorul public, aceștia ezită să se plîngă pe actele de corupție.

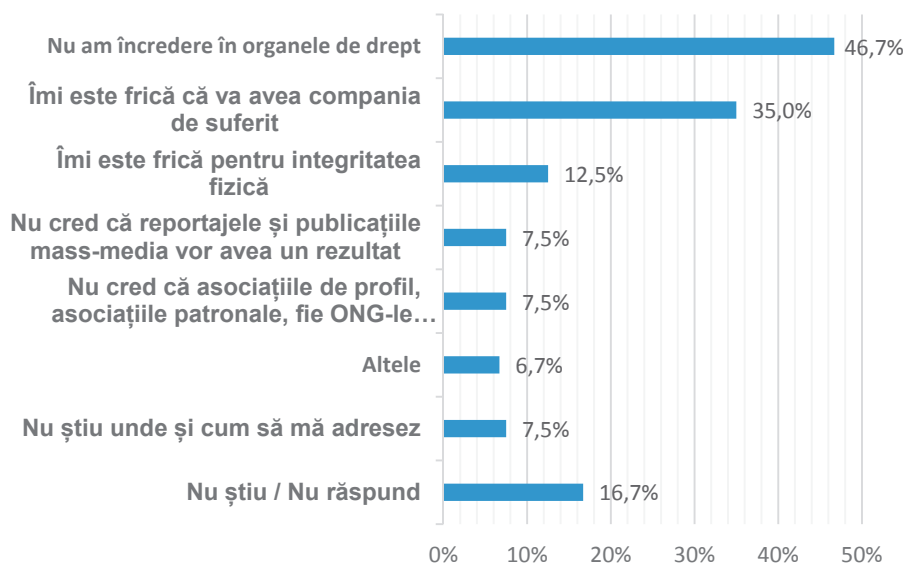
Diagrama 8. Plîngerile pe cazurile de corupție

Astfel, **79,3%** din agenții economici nu s-au plîns pe cazurile de corupție cu care s-au confruntat. Din cei care s-au adresat pentru a le fi rezolvată cauza de corupție în **63,3%** din cazuri problema nu a fost soluționată, iar în domeniul agriculturii **100%** din cazuri au rămas nesoluționate.

Chiar dacă în **36,7%** din situații a fost rezolvată problema, businessul în final a rămas doar cu o satisfacție morală, întrucît aceste procese durează în timp, solicită eforturi mari financiare, emoționale, psihologice, care ar fi putut fi redirectionate mai bine spre dezvoltarea afacerilor.

„M-am judecat cu Inspectoratul Fiscal 2 ani de zile și am cîștigat pînă la urmă....nu mi-a adus nicio bucurie cîștigul, fiindcă timp pierdut, bani pierduți”

Printre motivele principale de neadresare / nesemnalară privind cazurile de corupție, antreprenorii au menționat: neîncrederea în organele de drept (**46,7%**), frica că compania va avea de suferit (**35%**), frica pentru integritatea fizică (**12,5%**). Aceste rezultate confirmă ineficiența organelor de drept și practicile utilizate de sectorul public, prin intermediul mai multor instrumente și pîrghii, de a „pedepsi” sectorul privat care încalcă „regulile de joc”.

Diagrama 9. Motivele principale de neadresare/nesemnalară privind cazurile de corupție

IV. Integritatea în afaceri și transparența

4.1. Percepția de către business a măsurilor necesare de a fi realizate și beneficiile unui mediu de afaceri curat și sănătos

Antreprenorii chestionați văd mai multe beneficii pentru ei în cazul unui mediu de afaceri curat și sănătos. Astfel, 18,8% din ei consideră că vor genera venituri mai mari / se vor dezvolta, 14,1% cred că vor avea oportunitatea de a lucra cinstit, 7,6% sînt convinși că vor remunera munca la timp și vor putea ridica salariile, 7% mizează că doar așa va fi o concurență loială, 6,8% cred că vor fi impozite corecte și diferențiate, alți 6,8% consideră că se va respecta legea, 6,1% presupun că va fi mai puțin control, 5,9% cred că va dispărea birocrăția, 5,3% sînt convinși că achizițiile publice vor fi transparente, etc.

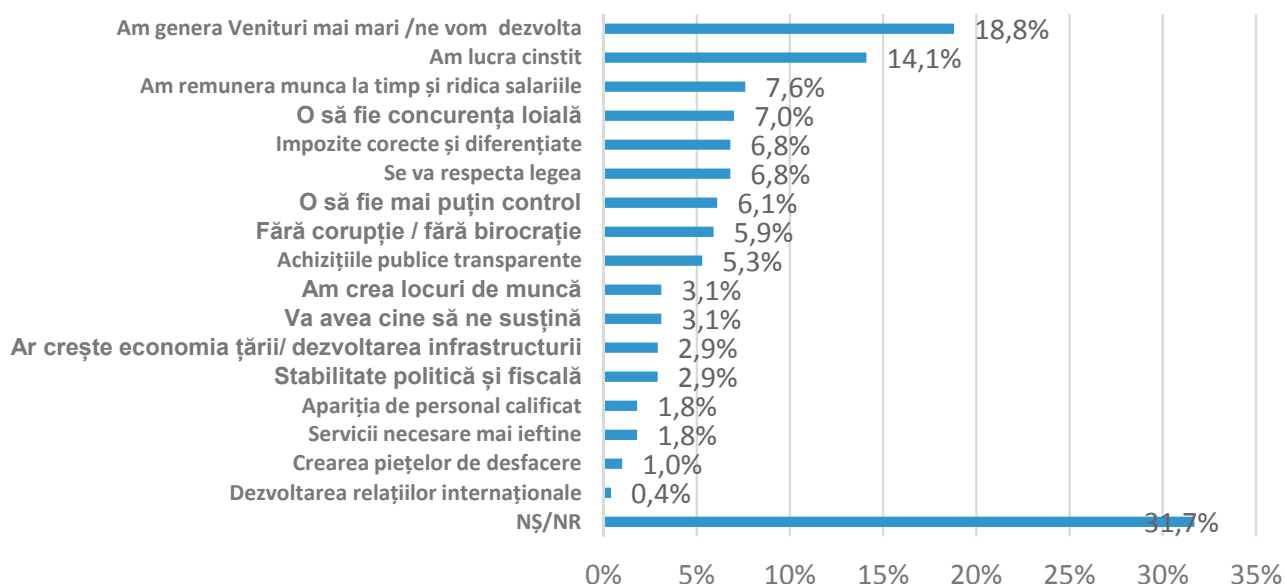
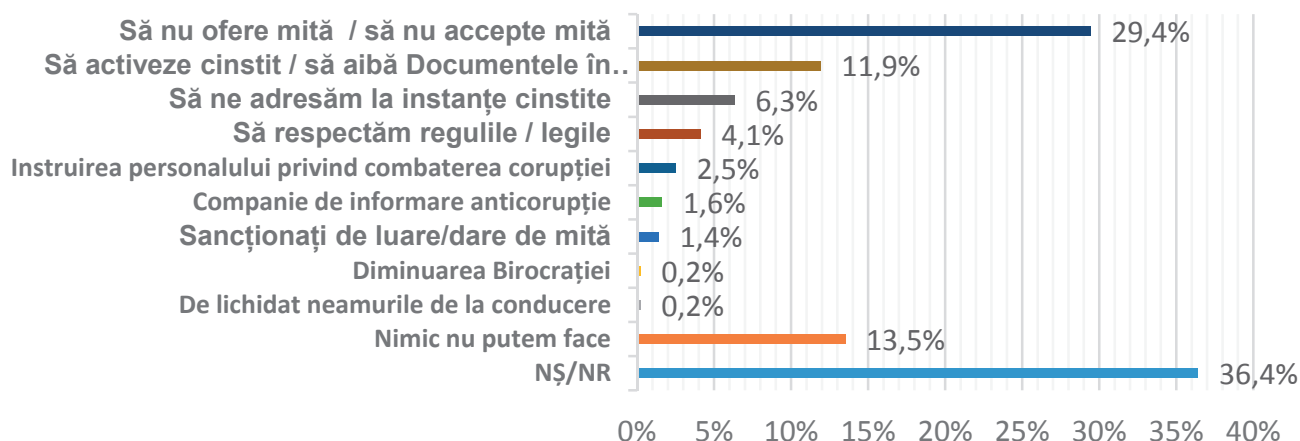

Diagrama 10. Beneficiile unui mediu de afaceri curat și sănătos pentru agenții economici

Printre măsurile, care în opinia businessului pot contribui eficient la promovarea integrității atât în sectorul public, cât și în cel privat, pe primele poziții se situează reforma justiției și revizuirea sistemului punitiv. Astfel, 44,8% din antreprenori optează pentru înăsprirea sancțiunilor privitoare la faptele de corupție, iar 43,8% solicită eficientizarea activității sistemului judiciar (procurori, judecători, polițiști). Plus la aceasta, businessul consideră necesar să existe programe de instruire pe tema integrității pentru personalul din sectorul public și din cel privat 31,3%. La fel, una din propuneri prevede instituirea obligativității existenței unor Coduri de conduită/standarde de integritate/ angajamente privitoare la politici și practici anticorupție a căror respectare să fie impusă prin lege pentru toți operatorii economici și instituțiile publice 30,9%.

Pentru ca lupta cu corupția să fie eficientă este necesar ca businessul din parte a problemei să devină parte a soluției.

Diagrama 11. Ce pot face companiile în lupta anticorupție

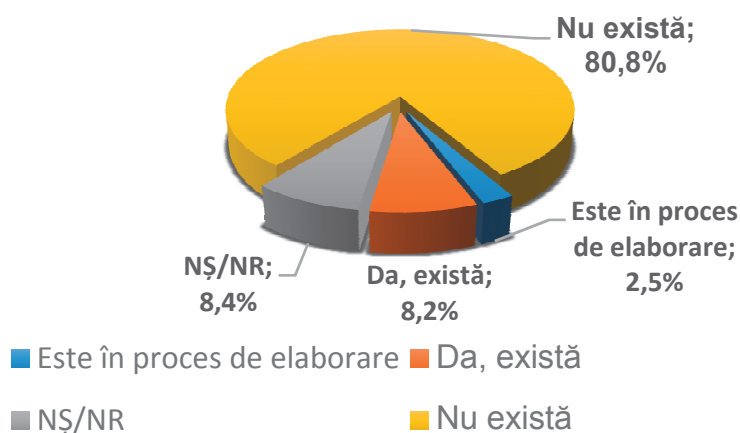
În acest sens, agenții economici au subliniat un șir de măsuri și activități care ar putea fi întreprinse de ei în lupta anticorupție. Cele mai eficiente măsuri, susținute de **29,4%** din antreprenori, presupune să nu ofere mită / să nu accepte mită. În continuare, **11,9%** din companii au notat necesitatea să activeze cinstit / să dispună de documente în regulă. Sînt antreprenori și mai sceptici, care au menționat că nimic nu pot face în lupta anticorupție (**13,5%**).

4.2. Programe și instrumente anticorupție în sectorul privat

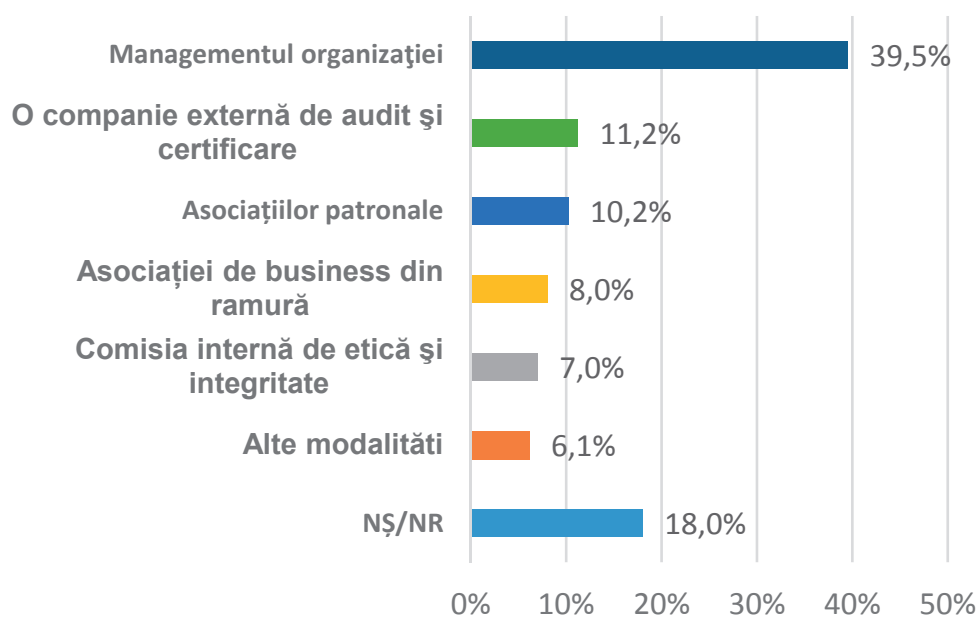
Practica elaborării și implementării programelor și instrumentelor anticorupție în sectorul privat nu este uzuală pentru antreprenorii din Republica Moldova. Rezultatele sondajului arată că **80,8%** din companii nu au elaborat un program de acțiuni cu norme și proceduri speciale anticorupție și doar **8,2%** au elaborat astfel de programe.

În pofida acestui fapt, **64,2%** dintre antreprenori consideră că existența unui program/plan anti-corupție ar fi utilă pentru sectorul privat, iar scepticii în

acest sens sînt doar **22,7%**. În ce privește monitorizarea programelor anticorupție din cadrul unei întreprinderi, rezultatele sondajului arată că prioritar această obligație trebuie să-i revină managementului organizației (**39,5%**), fie unei companii externe de audit și certificare (**11,2%**), fie unei asociații patronale (**10,2%**), fie unei asociației de business din ramură (**8%**).

Diagrama 12. Programe anticorupție

Diagrama 13. Monitorizarea programelor anticorupție din organizație

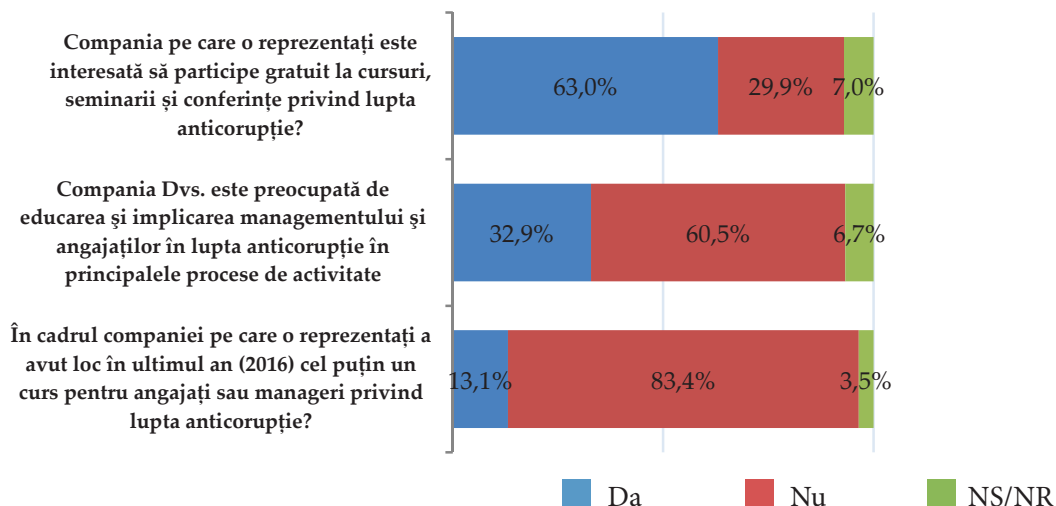
Antreprenorii nu cunosc și nu implementează instrumente și proceduri de prevenire și combatere a corupției. Rezultatele sondajului arată că 76,5% din companii nu au proceduri prin care să fie prevenită și sancționată mita, iar 66,1% din agenții economici nu dispun de proceduri prin care să fie prevenite conflictele de interese.

Codul de Conduită este considerat unul din instrumentele utile pentru lupta împotriva corupției în sectorul privat. Acest Cod este alcătuit dintr-un set de principii privind desfășurarea activităților într-un mod corect, transparent, cu respectarea legilor și luarea deciziilor etice în orice împrejurare. Rezultatele sondajului scoate la suprafață faptul că 52,8% din companii nu au un Cod/Ghid intern de etică în afaceri pentru angajații săi, iar 41,5% dispun de astfel de Cod/Ghid.

Diagrama 14. Cod etică și proceduri interne anticorupție

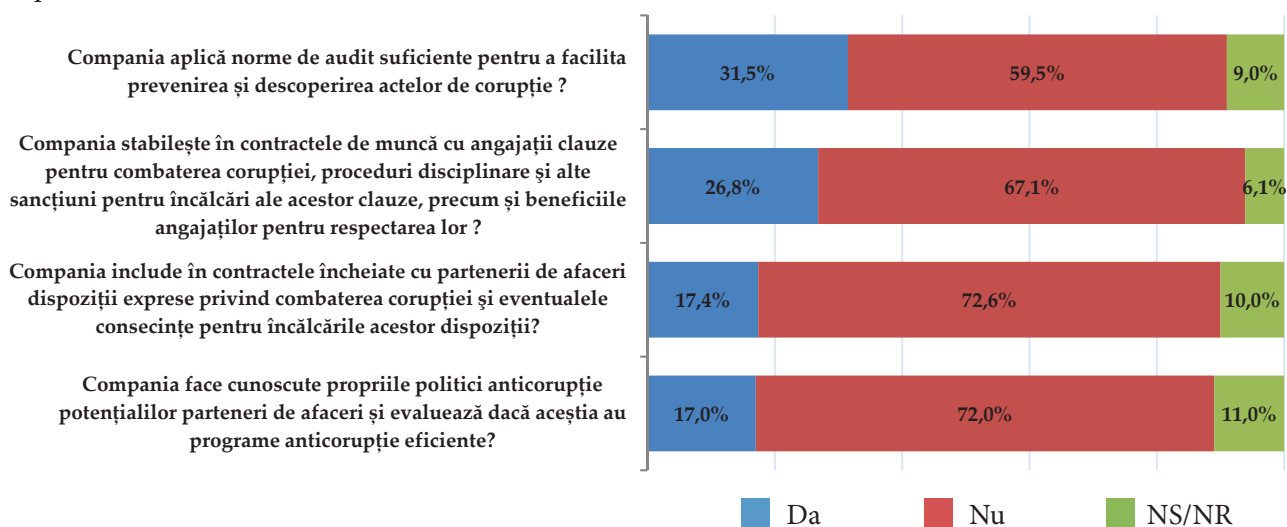
În anul 2016, 83,4% din companii nu au organizat nici un curs pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție. Mai mult ca atât, doar 29,9% din companii sînt interesate să participe gratuit la cursuri, seminarii și conferințe privind lupta anticorupție.

Diagrama 15. Cursuri privind lupta anticorupție

În 59,5% din companii nu se aplică norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție.

Notăm că 67,1% din antreprenori nu stabilesc în contractele de muncă cu angajații clauze pentru combaterea corupției, proceduri disciplinare și alte sancțiuni pentru încălcări ale acestor clauze, precum și beneficii pentru respectarea lor.

Diagrama 16. Audit, clauze în contracte de muncă și relațiile cu partenerii de afaceri

În relațiile cu partenerii de afaceri, 72,6% din antreprenori nu includ în contractele încheiate dispoziții exprese privind combaterea corupției și eventualele consecințe pentru încălcările acestor dispoziții. Totodată, 72% din companii nu fac cunoscute propriile politici anticorupție potențialilor parteneri de afaceri și nici nu evaluează dacă aceștia au programe anticorupție eficiente.

4.3. Participarea businessului la inițiativele anticorupție colective sau la nivel sectorial

Asociațiile de profil și alte structuri asociative nu reprezintă pentru business adevărate centre și surse de informare și asistență în ce privește lupta cu corupția. Practic, în absența unor inițiative anticorupție colective sau la nivel sectorial, antreprenorii nu se implică și nu devin parte a acestor procese.

Din rezultatele sondajului reiese că **86,7%** din companii nu sînt membri ai asociațiilor care au în programul său ca prioritate lupta cu corupția și doar **7,6%** din antreprenori fac parte din astfel de asociații.

În ce privește participarea businessului la inițiativele anticorupție colective sau la nivel sectorial, **81,4%** nu s-au alăturat unor astfel de inițiative, pe cînd **9,6%** din companii participă.

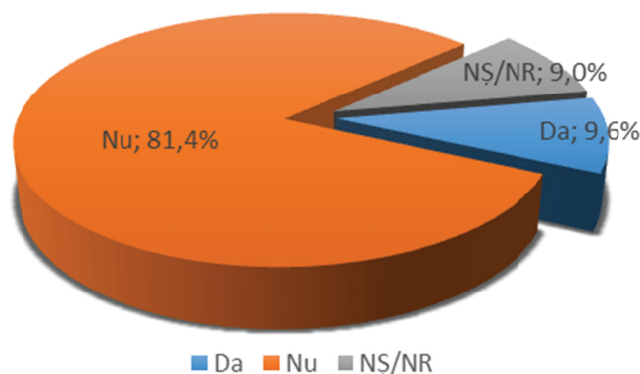

Diagrama 16. Participarea la inițiativele anticorupție colective

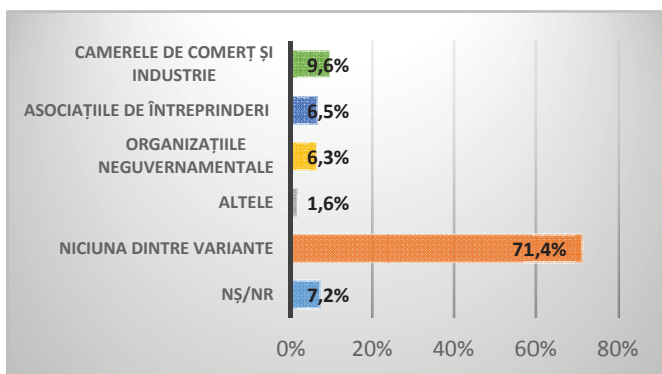

Diagrama 17. Structurile asociative apelate de business

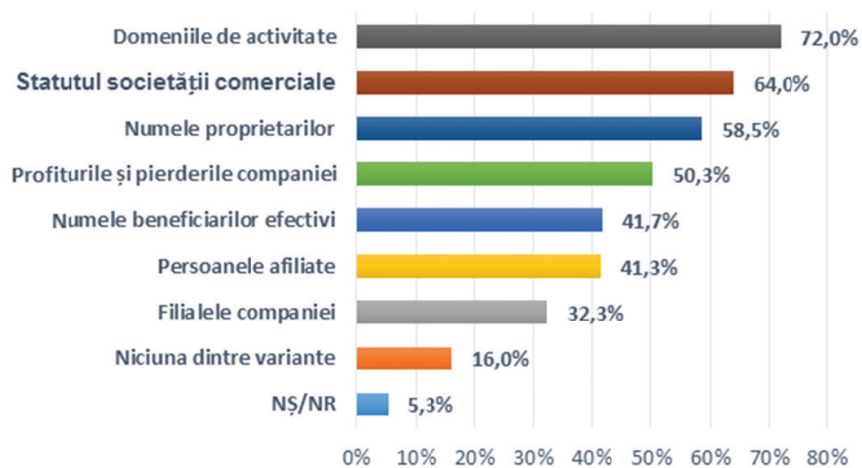
Majoritatea companiilor din Republica Moldova (**71,4%**) nu apelează la nici o structură asociativă pentru obținerea informațiilor și asistenței privind prevenirea, combaterea și denunțarea practicilor de corupție în afaceri. În **9,6%** din cazuri antreprenorii apelează la Camerele de comerț și industrie din țară, în **6,5%** din cazuri se adresează la asociațiile de întreprinderi și **6,3%** aleg organizațiile neguvernamentale.

4.4. Transparența companiilor și raportarea privind activitățile cu risc sporit de corupție

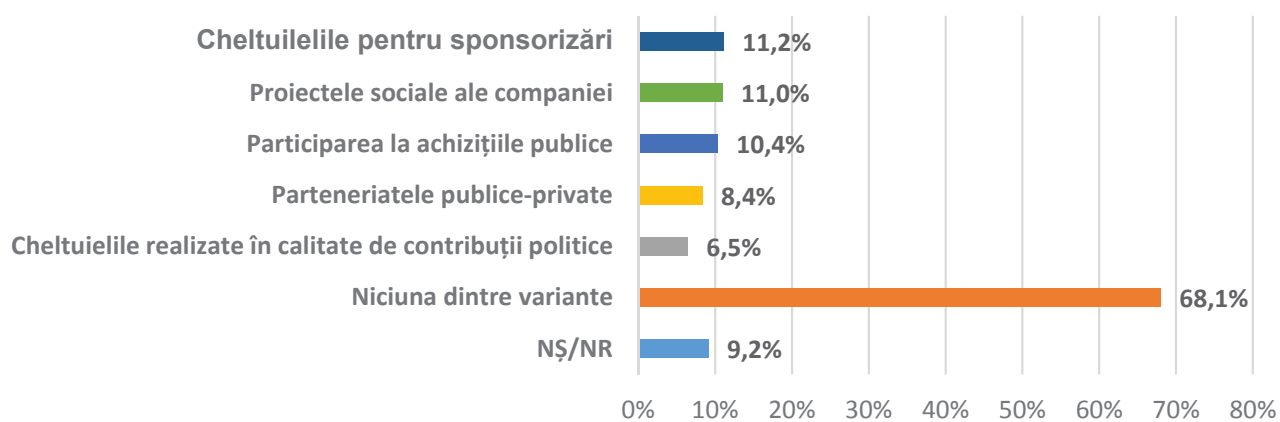
Pînă în prezent o bună parte din informațiile despre companiile din Republica Moldova rămîn să fie ascunse de public. La fel, în practica antreprenorilor încă nu s-a înrădăcinat responsabilitatea de raportare a activităților desfășurate de companie, în special cele cu risc sporit de corupție.

Rezultatele sondajului relevă faptul că **72%** din agenții economici fac publice domeniile de activitate ale întreprinderii, **64%** din companii publică statutul societății comerciale, **58,5%** aduc la cunoștință numele proprietarilor, iar **50,3%** din antreprenori fac publice profiturile și pierderile companiei.

În **68,1%** din cazuri nu sînt făcute publice informațiile și rapoartele privind activitățile companiei cu risc sporit de corupție. Informațiile care sînt făcute public se referă la: cheltuielile realizate în calitate de contribuții politice (**6,5%**), parteneriatele publice-private (**8,4%**), participarea la achiziții publice (**10,4%**), proiectele sociale ale companii (**11%**), cheltuieli pentru sponsorizări (**11,2%**).

Diagrama 18. Transparența informațiilor despre companie

Concluzii și Recomandări

1. Corupția presupune riscuri majore pentru business, deoarece împiedică desfășurarea afacerilor în Republica Moldova, reduce competitivitatea în sectorul privat, duce la dezvoltarea antreprenorilor afiliați politicului sau agenților economici care se pot adapta la aceste „reguli de joc”. Businessul fie se „adaptează”, fie „abandonează”.
2. Cauzele principale care favorizează corupția în afaceri se rezumă la următoarele: 1) legislația imperfectă, ambiguă și interpretabilă; 2) implicarea politicului în afaceri; 3) contactul direct cu funcționarul public, birocrăția și incompetența; 4) ineficiența justiției și organelor de drept.
3. Oamenii de afaceri de cele mai dese ori preferă să „rezolve problema” prin „înțelegeri” cu birocrății. Este mai ieftin, mai rapid și nu crează probleme pe viitor. Căile neoficiale, de obicei, iau forma de: bani, contacte/relații, cadouri, presiuni din partea conducerii. Ca regulă, companiile mari rezolvă problema corupției prin relații personale și apel la conducerea instituției publice, companiile mici prin intermediul banilor.
4. Etapele din business cele mai vulnerabile la corupție sînt: în cursul operațiunilor de control exercitate de instituțiile de stat abilitate; la obținerea licențelor, autorizațiilor și actelor permissive; în procesele legate de declarații/control vamal. La fel, procesul achizițiilor publice este extrem de politizat/corupt, doar cei afiliați politic pot câștiga concursurile.
5. De cele mai dese ori inițiatorul „soluționării” problemei sunt oamenii de afaceri. Din simplu motiv că ei deja cunosc specificul de activitate în Moldova.
6. Atunci când birocratul vede posibilitatea obținerii unor beneficii, el va depune toate eforturile, prin târăgănarea răspunsurilor, piedici formale, etc. să obțină anumite favoruri de la business.
7. În topul instituțiilor corupte au intrat Centrul de Sănătate Publică, Poliția, Serviciul Vamal, Procuratura, Inspectoratul Fiscal. Totodată, în topul instituțiilor cu cel mai mic nivel de încredere din partea mediului de afaceri notăm Primăria, Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor, Inspectoratul de Stat în Construcții.
8. Businessul se simte neprotejat în fața actelor de corupție. Antreprenorii, chiar dacă activează conform legii, ezită să se plîngă pe actele de corupție, motivînd prin: neîncrederea în organele de drept; frica că compania va avea de suferit; frica pentru integritatea fizică.
9. Oamenii de afaceri merg pe căi legale doar în cazurile de abuz evident și obraznic din partea funcționarilor publici. De regulă, se face prin apelarea la instanțele superioare sau la judecată.
10. Companiile mari ușor pot lupta contra abuzurilor funcționarilor publici, iar companiile mici nu au nici resurse, nici capacități de a se opune abuzurilor, din acest motiv ele cel mai des preferă să achite, decât să aibă probleme.
11. Politizarea actului de administrare și numirea pe criterii politice a dus la degradarea calității factorului uman, incompetența funcționarilor, slaba pregătire a acestora, necunoașterea legilor. Unica soluție este de a angaja doar specialiști și de a înceta practicile de numire a persoanelor conform apartenenței politice, de partid, relații de rudenii, de afinitate, etc.
12. Reorganizarea autorităților subordonate guvernului au îngreunat activitatea agenților economici din regiuni, care în prezent trebuie să vină la Chișinău pentru obținerea unor certificate.

13. Implementarea guvernării electronice va elimina necesitatea deplasărilor agenților economici din regiune la Chișinău și va reduce substanțial contactul direct cu birocrații, fapt care va diminua semnificativ actele de corupție.
14. La fel, se impune instituirea unor „ghișee unice” funcționale unde agentul economic se poate adresa și obține toate serviciile ce sînt de competența instituției, precum și serviciile altor autorități publice, inclusiv integrarea sistemelor informaționale ale diferitor instituții.
15. Excluderea reglementărilor inutile și implementarea procedurilor clare în activitatea autorităților publice va duce la diminuare substanțială a corupției.
16. Practica elaborării și implementării programelor și instrumentelor anticorupție în sectorul privat nu este uzuală pentru antreprenorii din Republica Moldova. Companiile nu au proceduri prin care să fie prevenită și sancționată mita, nu au elaborate un Cod/Ghid intern de etică în afaceri pentru angajații săi, nu aplică norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție.
17. Companiile mici trebuie să se asocieze și să acționeze solidar la abuzurile birocraților. Lupta trebuie dusă prin intermediul asociațiilor și nu de fiecare în parte. Prin asociere companiile mici devin la fel de puternice contra corupției ca și companiile mari.
18. Informațiile despre companiile din Republica Moldova trebuie să fie transparente, în mod special trebuie raportate activitățile cu risc sporit de corupție.

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

EVALUAREA PERCEPȚIILOR ȘI EXPERIENȚELOR AGENȚILOR ECONOMICI PRIVIND CORUPȚIA ÎN STRUCTURILE STATALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

SONDAJ NAȚIONAL

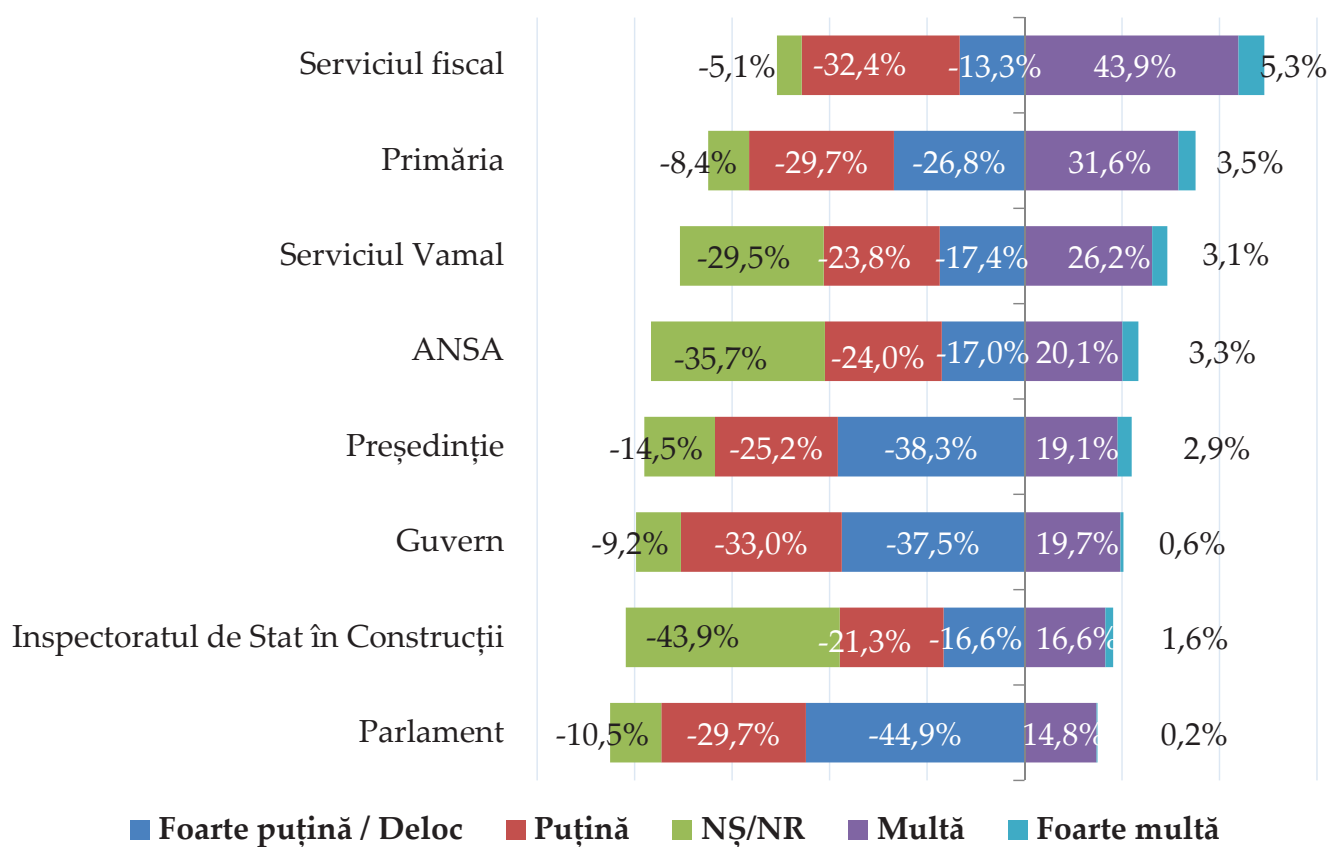
IDIS VIITORUL & CBS-AXA

Metodologia studiului

- **Volumul eșantionului:** 511 oameni de afaceri;
- **Eșantion:** stratificat, probabilist;
- **Criterii de stratificare:** 5 zone geografice (Chișinău, Bălți, Nord, Centru și Sud), domeniul de activitate al întreprinderilor (Agricultură, Industrie, Construcții, Comerț, Transport, HoReCa, Servicii și alte Domenii), mărimea întreprinderilor din cadrul fiecărui domeniu de activitate au repartizare în 4 tipuri (Micro, Mici, Medii și Mari)ș
- **Eșantionare:** Volumele straturilor urbane și ale totalului pe regiuni (fostele județe), cât și volumele straturilor rurale au fost calculate proporțional cu numărul populației în conformitate cu datele comunicate de Departamentul de Statistică al Republicii Moldova.
- În cadrul straturilor selectarea întreprinderilor a fost realizată **aliator**;
- **Perioada de culegere a datelor:** 19 aprilie – 17 mai 2017. Interviuurile au fost realizate la domiciliul respondenților. Chestionarul a fost redactat în limbile română și rusă, oferindu-se respondenților posibilitatea de a alege varianta.

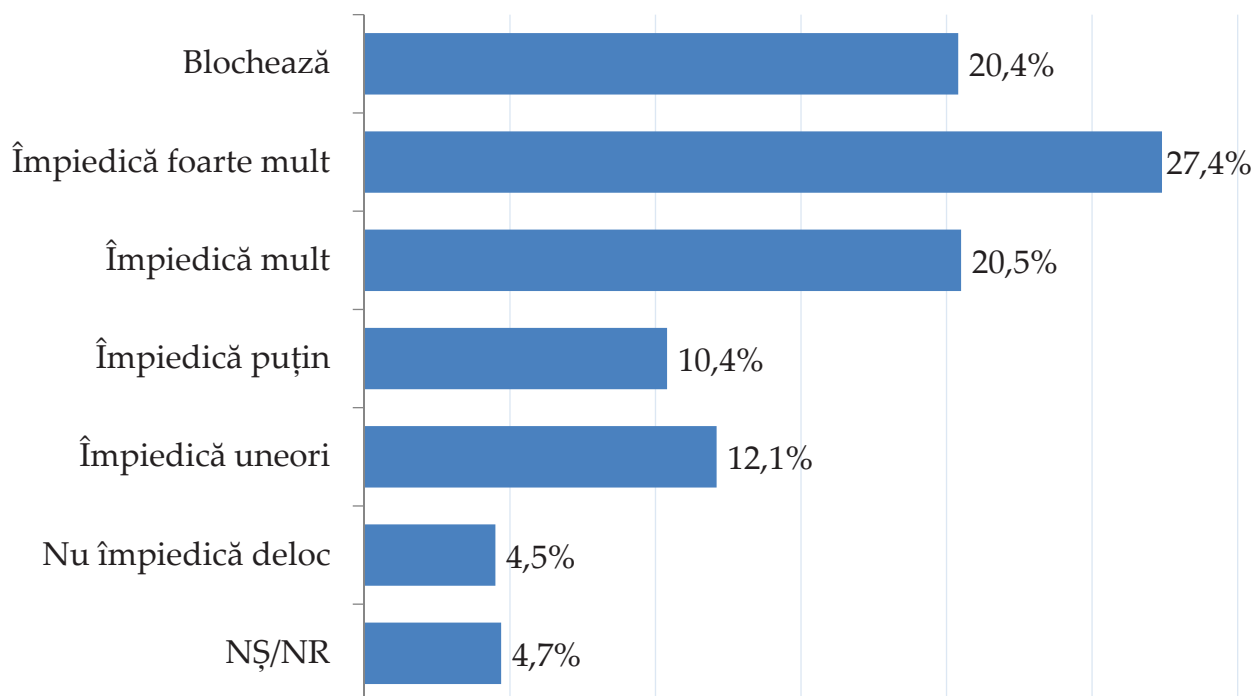
Câtă încredere aveți în următoarele instituții?

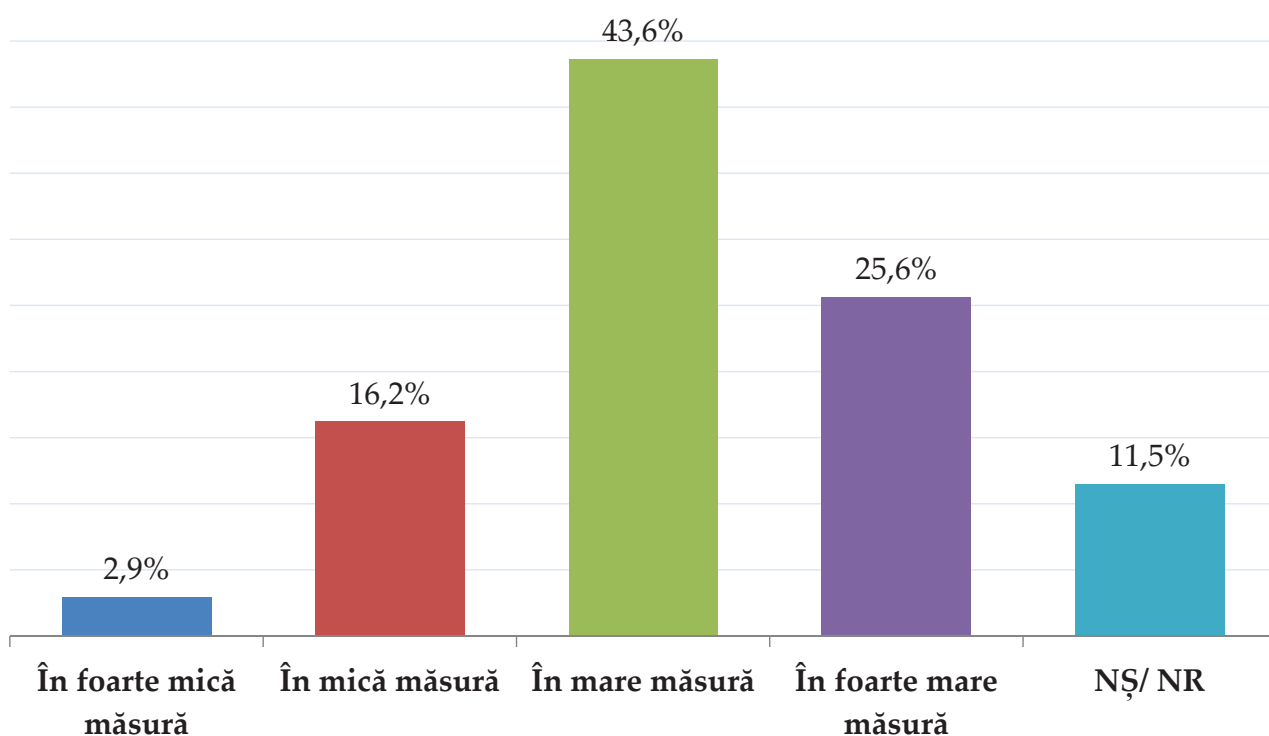
I.

Perceperea de către business a corupției și interacțiunea cu ea

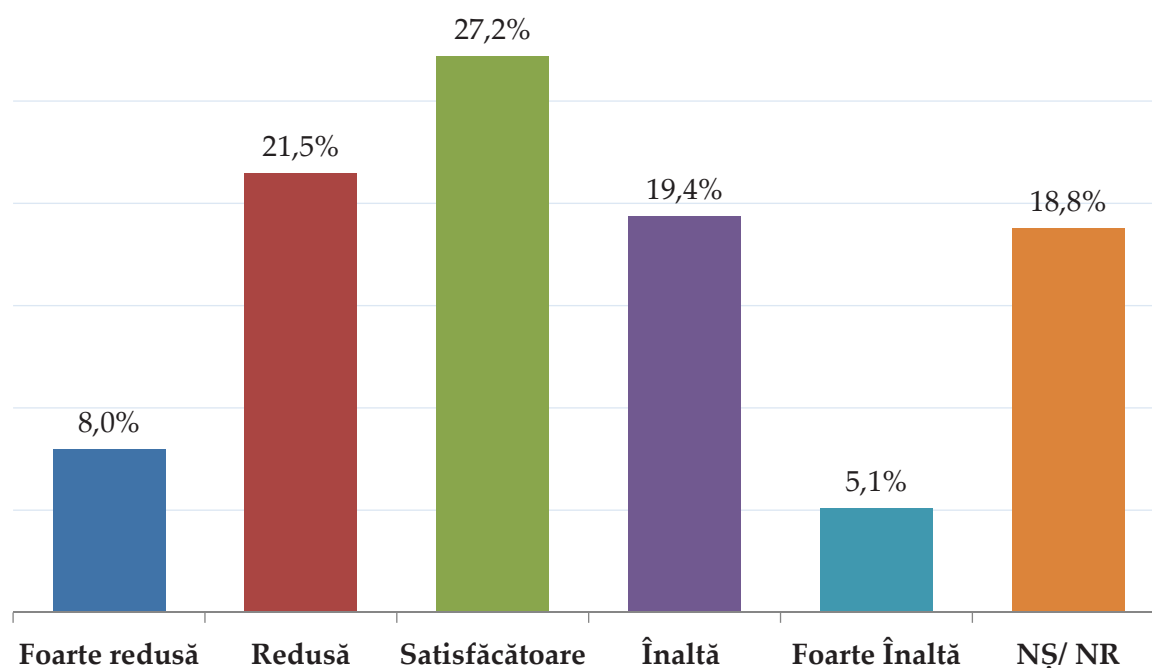
În ce măsură corupția împiedică desfășurarea afacerilor în Republica Moldova?

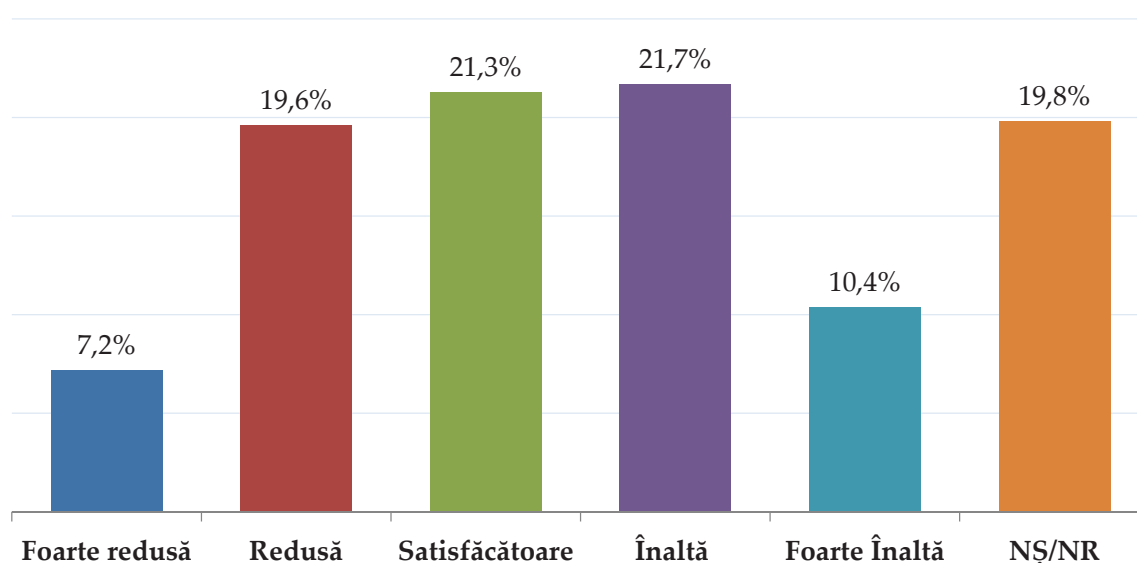
Practicile de corupție și plata mitei sânt larg răspândite în afacerile din Republica Moldova?

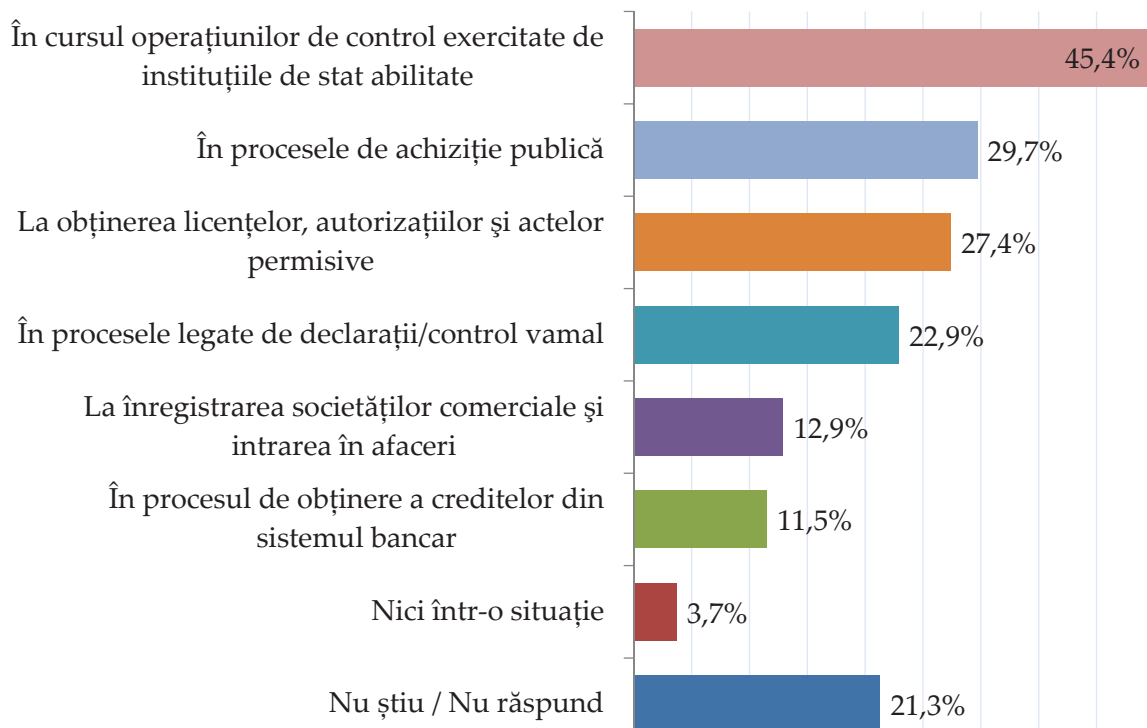
Pe ansamblu, cum apreciați integritatea agenților economici din mediul de afaceri moldovenesc, cât de des businessul este cel care inițiază plata unei mite și a unui act de corupție?

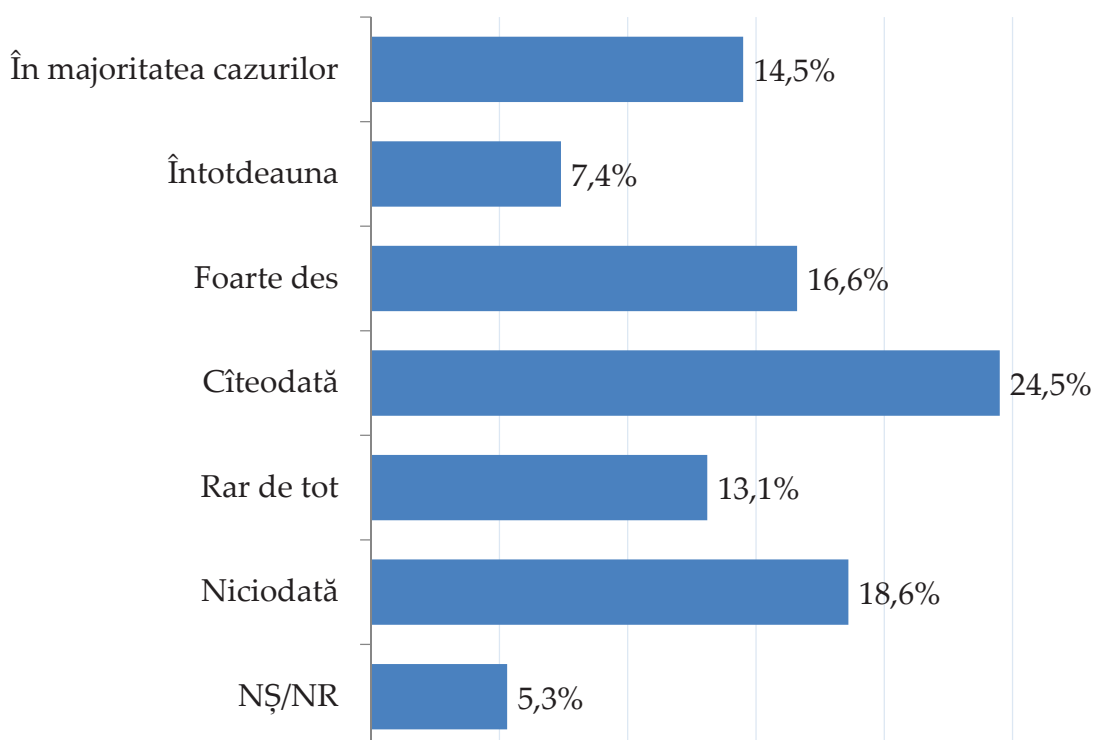
Pe ansamblu, cum apreciați integritatea sectorului public atunci când acesta interacționează cu mediul de afaceri moldovenesc, sau cât de frecvent se solicită unei mite din partea funcționarilor?

În care din următoarele situații agentul economic se confruntă, în mod direct, cu aspecte legate de corupție?

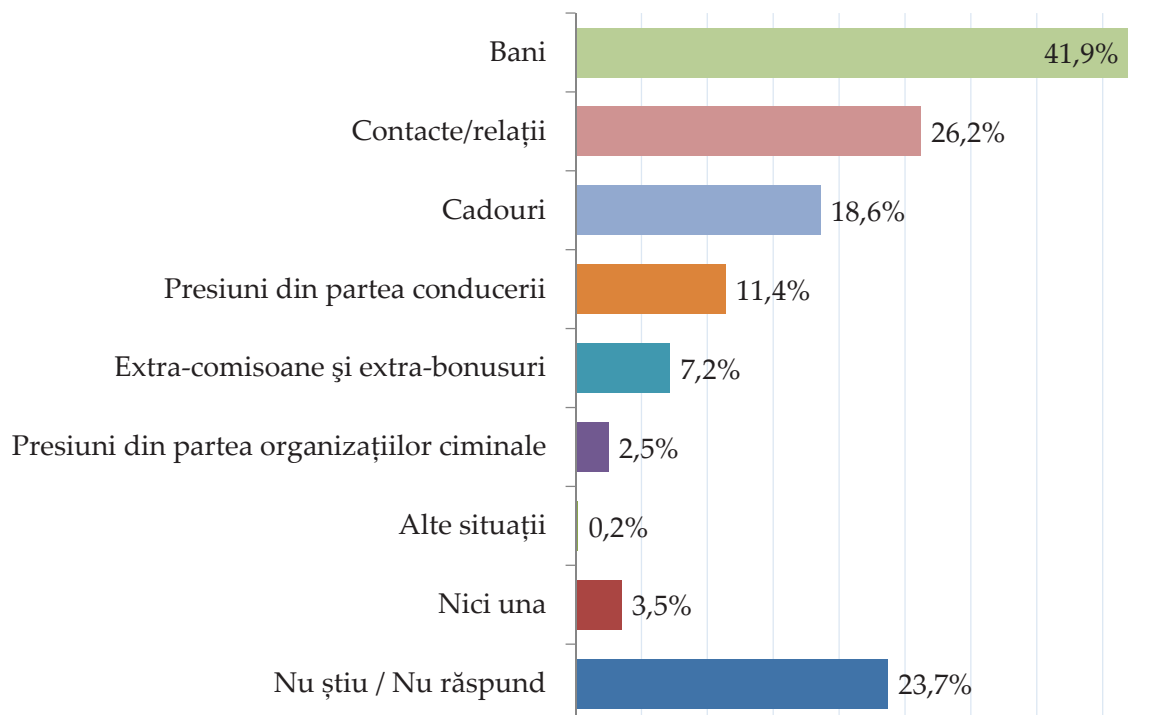

Este mai simplu de a soluționa problemele pe căi neoficiale decât pe cele oficiale?

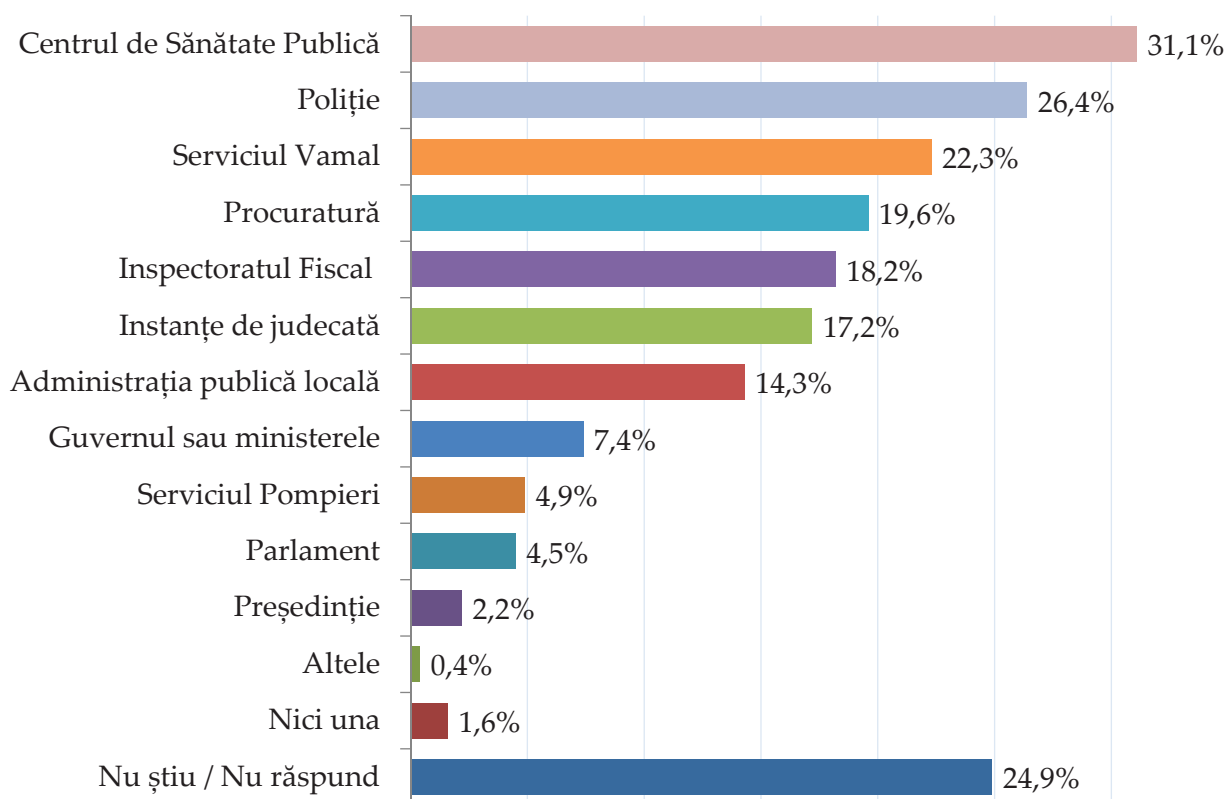

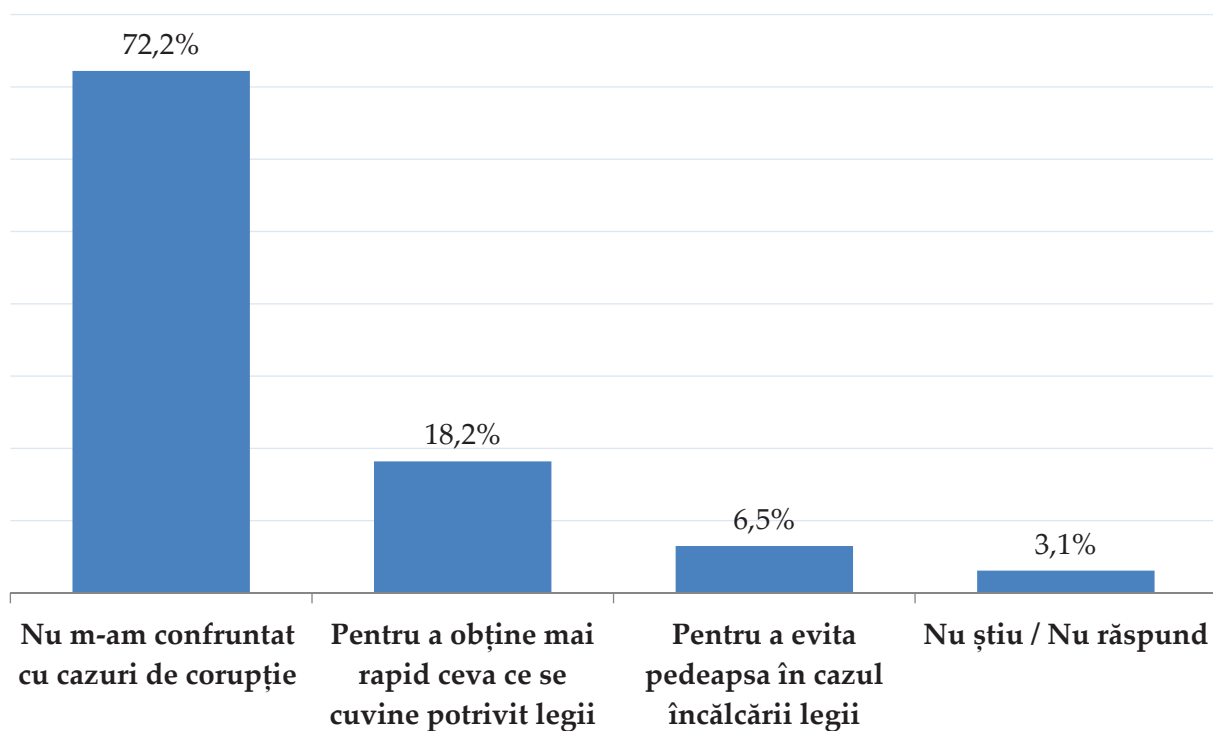
Căile neoficiale de soluționare a problemelor cu sectorul public, de obicei, iau forma de:

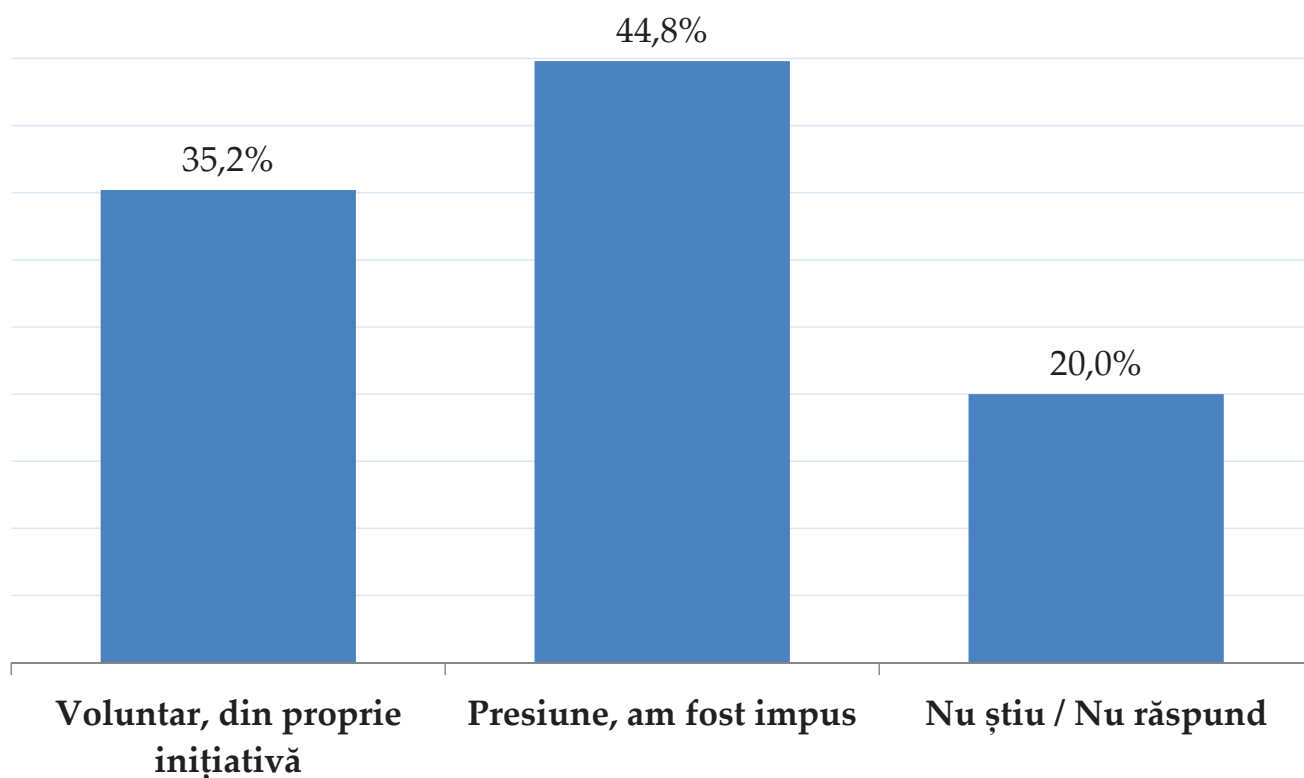
Care sânt instituțiile în care se plătește neoficial mai frecvent?

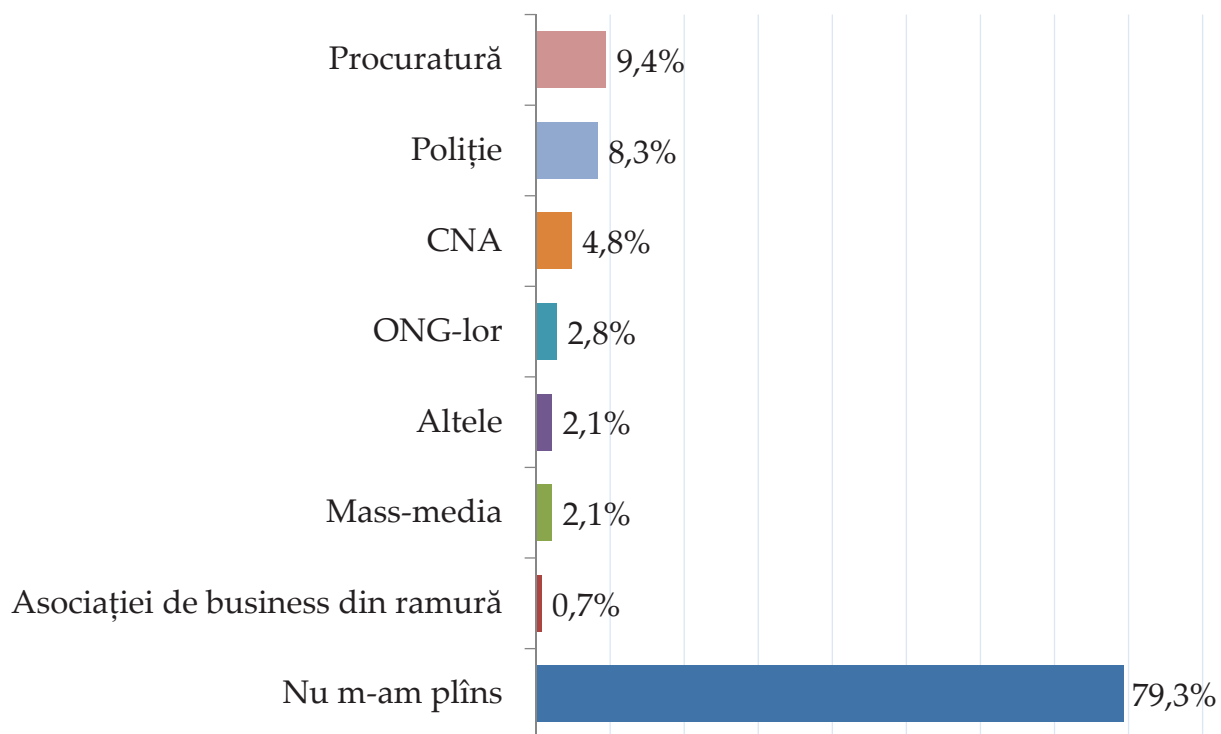
În activitatea Dvs. de afaceri, care este scopul plăților neoficiale?

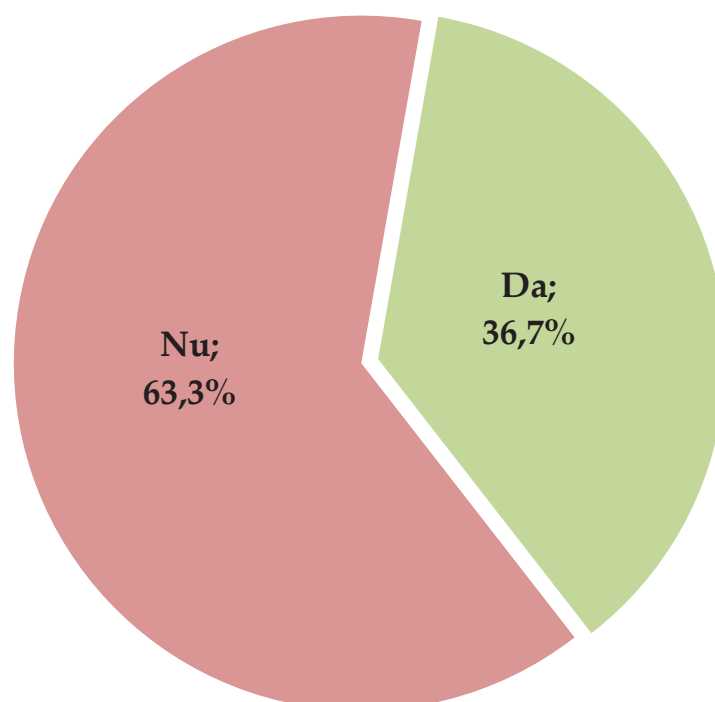
Cine a fost inițiatorul plăților neoficiale?

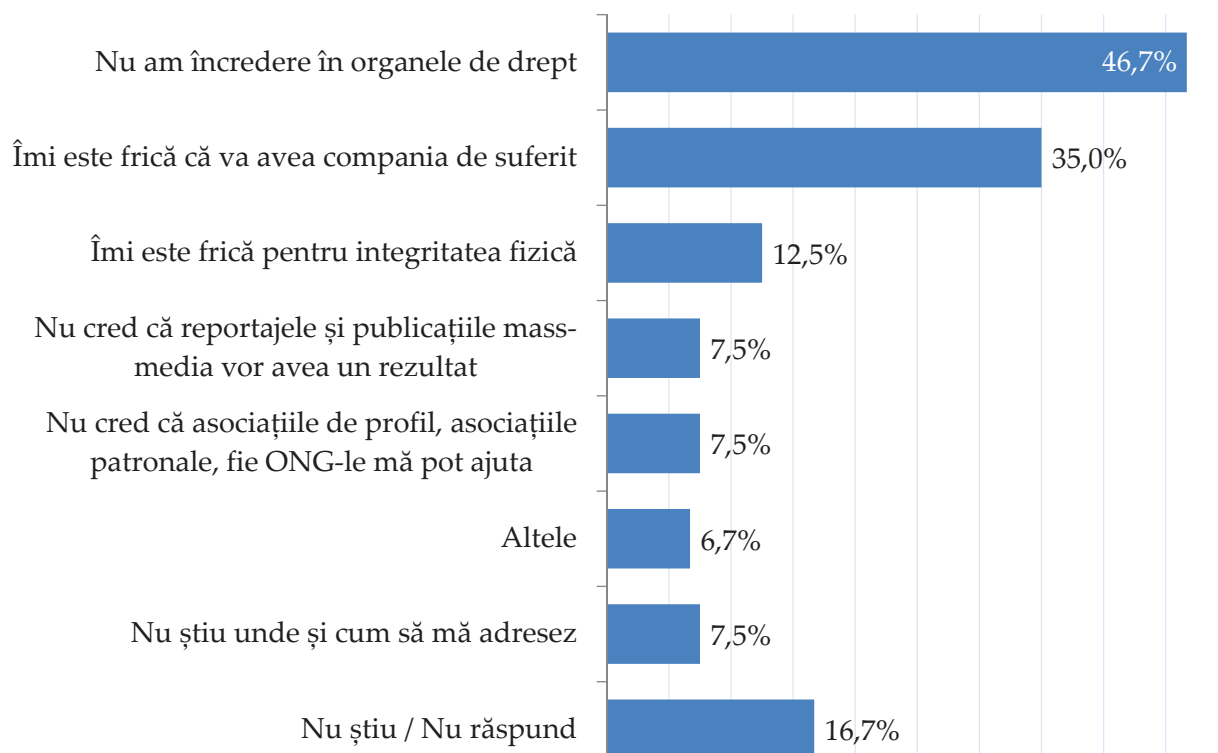
Unde v-ați plâns pe cazurile de corupție cu care v-ați confruntat?

În cazul în care v-ați adresat, a fost rezolvată problema Dvs.?

Motivele ne-adresării / nesemnalării privind cazurile de corupție?

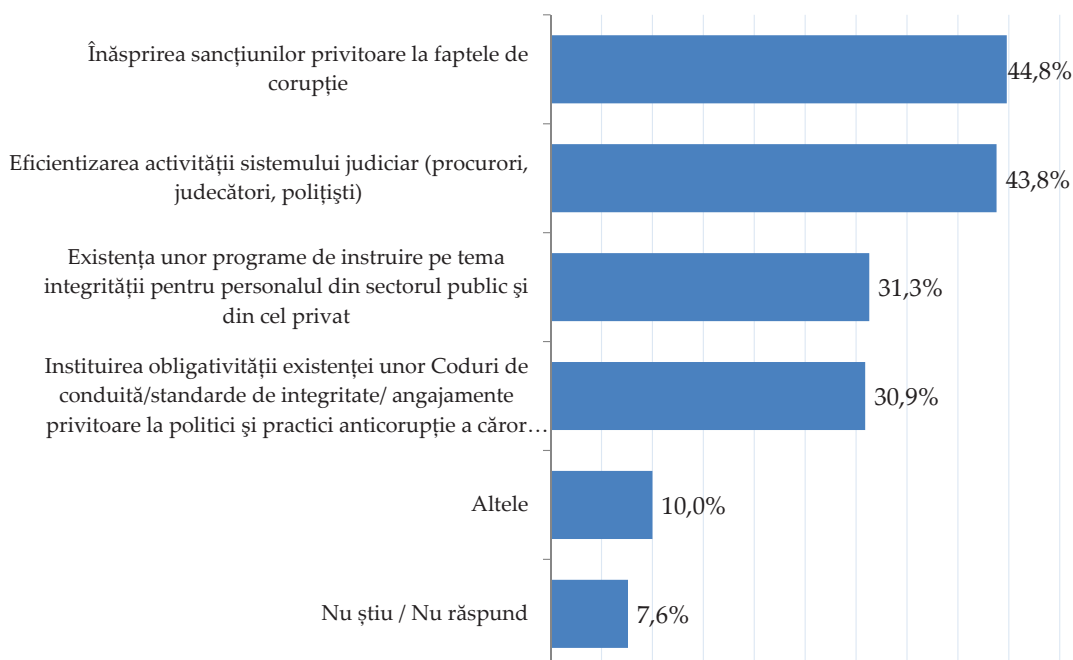
II.

Promovarea transparenței, comportamentelor etice și descurajarea practicilor lipsite de integritate în business

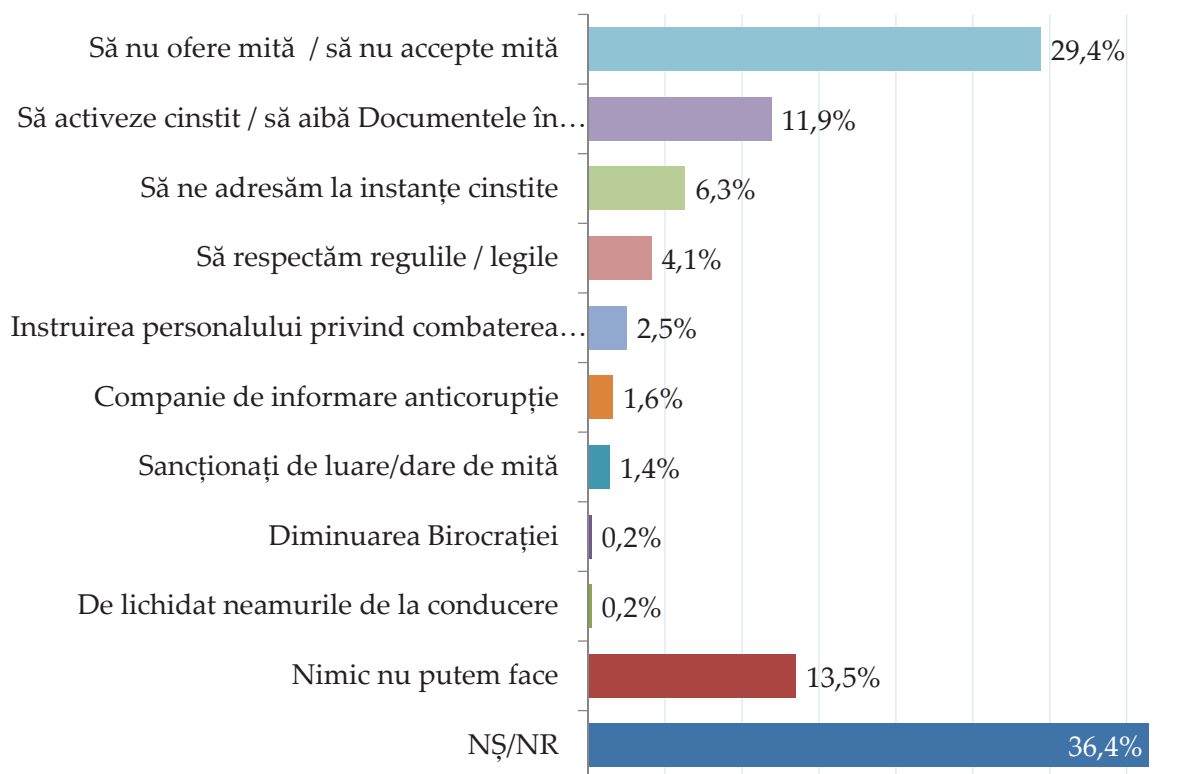
Care ar fi beneficiile unui mediu de afaceri curat și sănătos pentru organizația Dvs.?

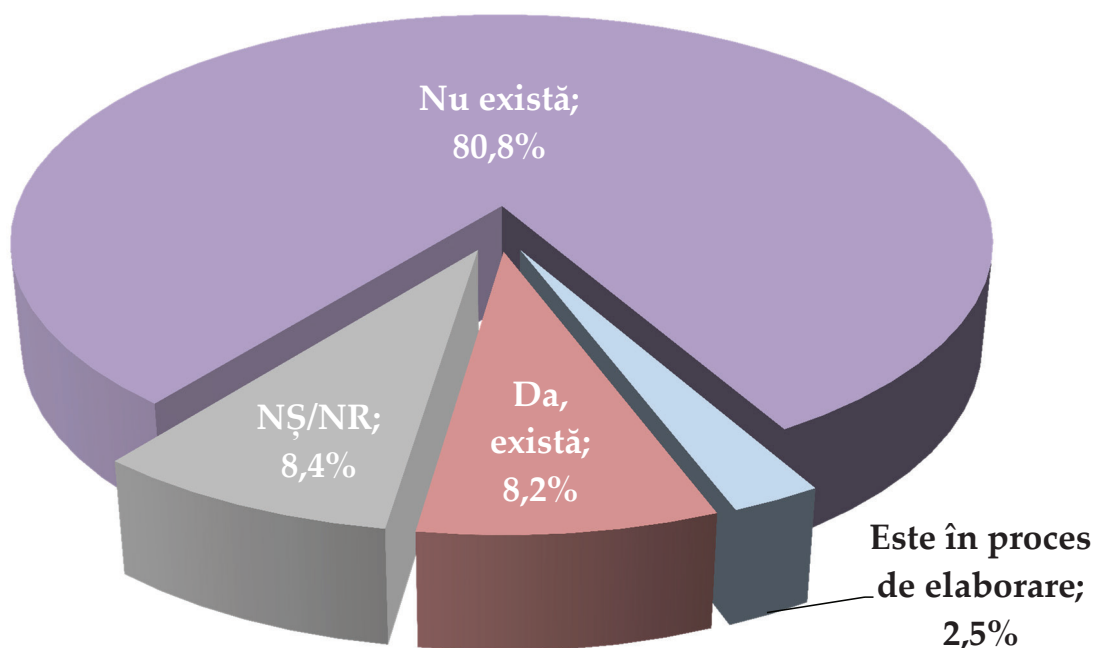
Care din propunerile de mai jos considerați că pot contribui eficient la promovarea integrității atât în sectorul public, cât și în cel privat:

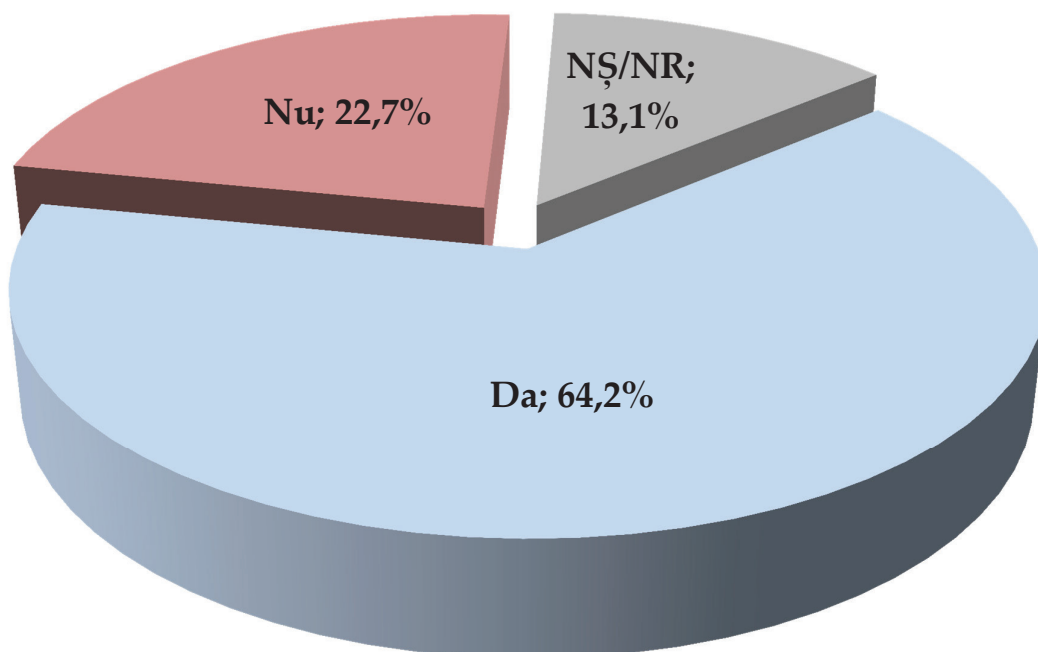
Ce ar putea face compania Dvs. în lupta anticorupție?

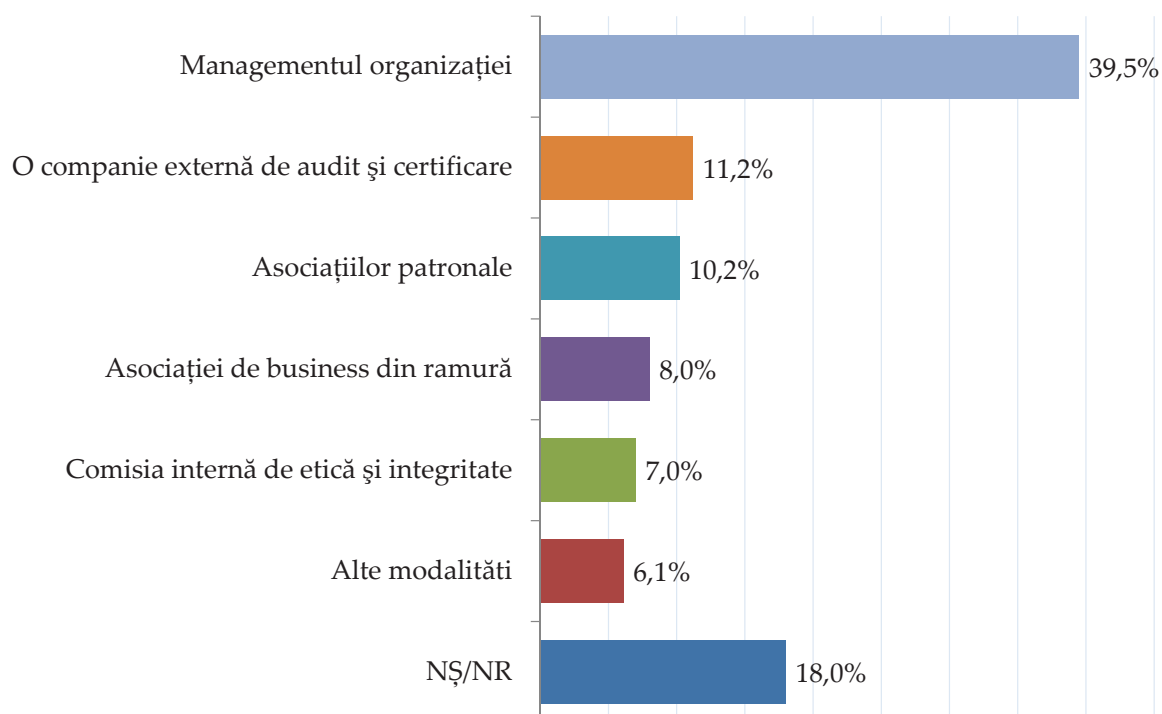
Compania are elaborat un program de acțiuni cu norme și proceduri speciale anticorupție?

Credeți că existența unui plan anti-corupție ar fi utilă pentru sectorul privat?

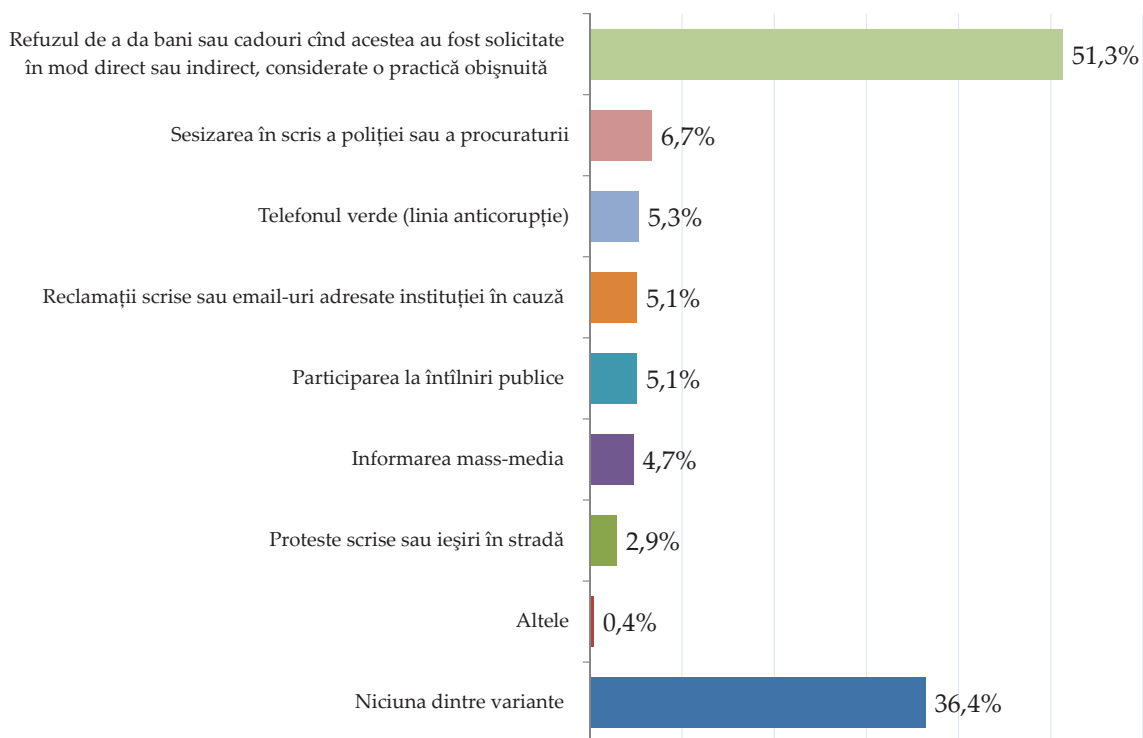

Cine trebuie să fie interesat cel mai mult în existența unui asemenea plan care să monitorizeze programele anticorupție din organizația Dvs.?

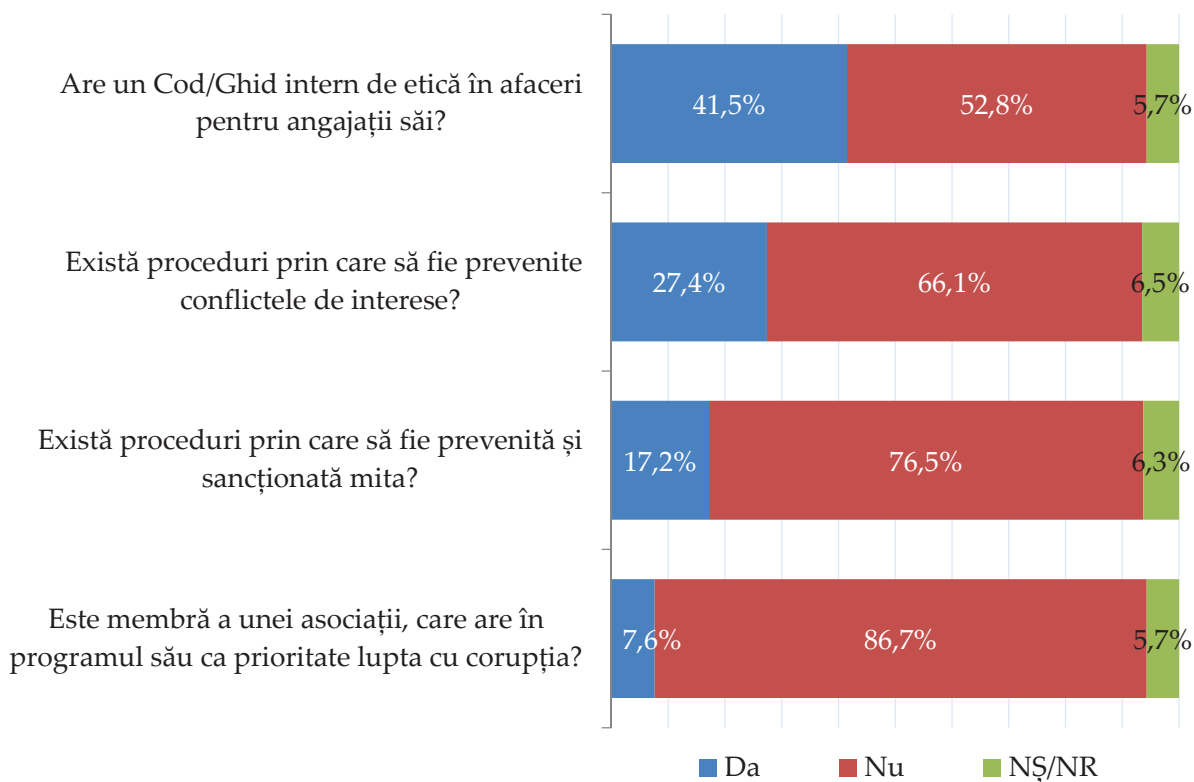

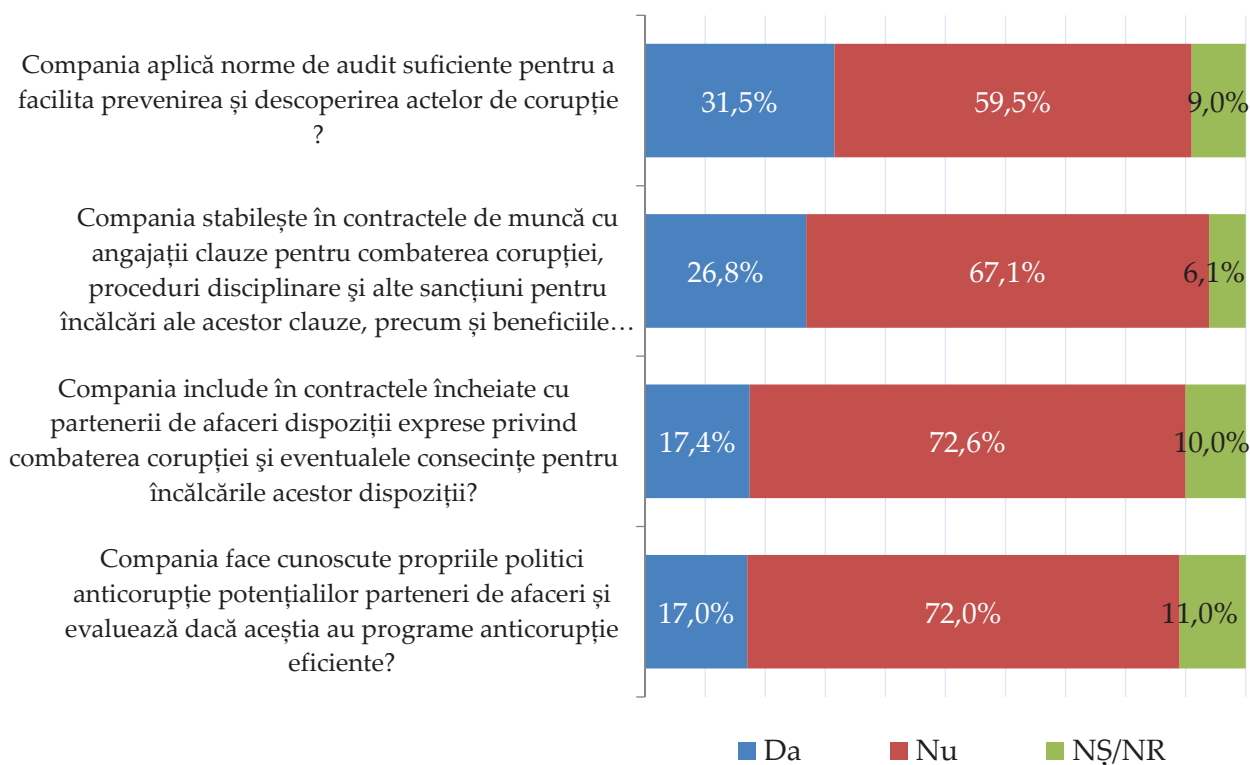
Pe care dintre următoarele instrumente de combatere a corupției le-ați folosit până în prezent?

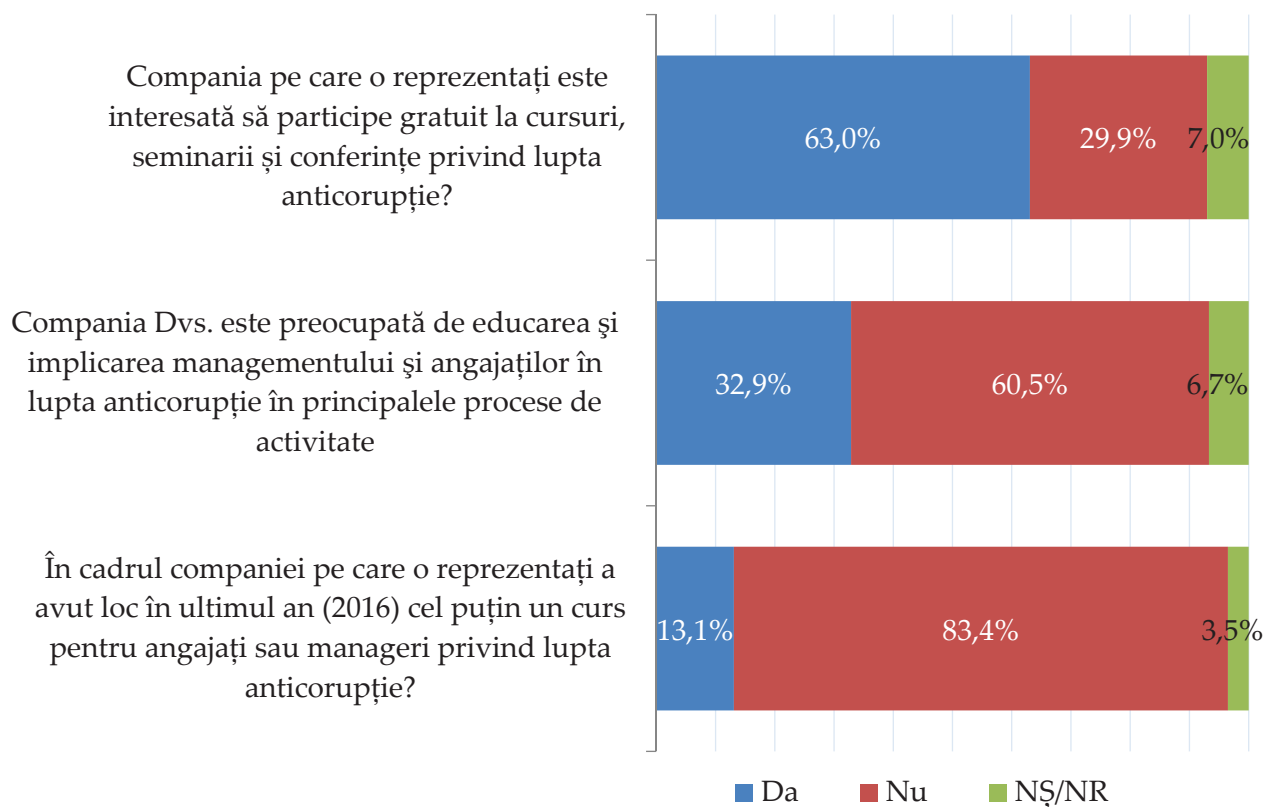
În cadrul companiei pe care o reprezentați ...?

Modalități de combatere a corupției de către companie

Informarea și instruirea în lupta cu corupția

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

